

Međunarodni i regionalni zakoni i podzakonski akti koji se tiču reforme sektora bezbjednosti i rodnih pitanja

Ažurirano 17. januara 2011.

SADRŽAJ

1. Reforma sektora bezbjednosti i rodna pitanja	3
2. Reforma policije i rodna pitanja	10
3. Reforma sistema odbrane i rodna pitanja	13
4. Reforma pravosuđa i rodna pitanja	15
5. Reforma kaznenog sistema i rodna pitanja	19
6. Upravljanje granicama i rodna pitanja	20
7. Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja	21
8. Donošenje politike nacionalne bezbjednosti i rodna pitanja	22
9. Nadzor civilnog društva nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja	24
10. Procjena, nadgledanje i vrednovanje RSB-a i rodna pitanja	26
11. Obuka o rodnim pitanjima za zaposlene u sektoru bezbjednosti	27

U 13 priručnika, od kojih se sastoji *Set priručnika o rodnim pitanjima i reformi sektora bezbjednosti* istražuje se na koji način integracija rodnih pitanja u reformu sektora bezbjednosti (RSB) pojačava djelotvornost rada i odgovornost sektora bezbjednosti, pri čemu se promovišu lokalno vlasništvo i legitimitet procesa RSB. Integracija rodnih pitanja u proces RSB je, takođe, neophodna kako bi se rad sektora bezbjednosti uskladio sa međunarodnim zakonima, podzakonskim aktima i normama.

Određeni broj međunarodnih i regionalnih rezolucija, konvencija, sporazuma i smjernica se, i u opštem smislu i detaljno, odnose na potrebu za rodnom ravnopravnošću, integracijom rodnih pitanja, uključivanjem žena i muškaraca u proces odlučivanja, ukidanjem nasilja nad ženama i zaštitom ljudskih prava žena. Ovi zakoni, podzakonski akti i norme određuju posebne odgovornosti sektora bezbjednosti i stoga usmjeravaju proces RSB-a.

U daljem tekstu je data kompilacija izvoda iz ključnih zakona i podzakonskih akata koji se tiču rodnih pitanja i RSB-a. U njih spadaju reference za članove koji se odnose na određene institucije sektora bezbjednosti i hronološki su kategorizovane, kao „međunarodne“ ili „regionalne“ odredbe.

Čitaocima se preporučuje da pogledaju opšte norme koje se odnose na RSB i podzakonske akte koji se odnose na RSB i rodna pitanja date u Poglavlju 1, kao i one podzakonske akte koji se odnose na onaj dio/one djelove sektora bezbjednosti za koje su čitaoci posebno zainteresovani.

Zakoni i norme koji se odnose na privatne vojne i zaštitarske kompanije nijesu uvršteni u ovu kompilaciju; o njima se raspravlja u Poglavlju 5 priručnika *Privatne vojne i zaštitarske kompanije i rodna pitanja*.¹

¹ Svi citati u ovom Aneksu su nezvanični prevodi originalnih dokumenata na engleskom jeziku.

AKRONIMI

AU	Afrička unija
CEDAW	Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979.)
DCAF	Centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga iz Ženeve
RDR	Razoružavanje, demobilizacija i reintegracija
ECOWAS	Ekonomska zajednica država Zapadne Afrike
ESDP	Evropska bezbjednosna i odbrambena politika
EU	Evropska unija
NATO	Sjevernoatlanski savez
OAS	Organizacija američkih država
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
OEBS	Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
SADC	Zajednica za razvoj država Južne Afrike
SCR	Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN-a
RSB	Reforma sektora bezbjednosti
UN	Ujedinjene nacije
UNSC	Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija

1 Reforma sektora bezbjednosti i rodna pitanja

1.1 Norme koje usmjeravaju reformu sektora bezbjednosti

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) Reforma sektora bezbjednosti i uprava: politika i dobra praksa, DCD/DAC(2003)30/REV3
Usvojena 15-16. aprila 2004. godine

U ovom dokumentu i politici datoj u njemu se kaže da donatori iz Odbora za pomoć u razvoju pomažu svoje vlade/organizacije, zemlje u razvoju i međunarodne organizacije da unaprijede svoj rad na RSB. U ovom dokumentu se kaže da rodne perspektive treba da se integrišu u proces RSB-a putem rada učesnika sa lokalnog nivoa. Kaže se da: „u mnogim slučajevima, sa posebnim naglaskom na period ratovanja i oružanih sukoba, žene u velikoj mjeri predstavljaju civilno društvo, čak i u bezbjednosnim oblastima. One su u dobroj poziciji, na svim nivoima, kako bi se zalagale za mir i pomirenje i kako bi postavile standarde za obnovu ratom razorenog društva” (stav 77).

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), DAC Smjernice i reference: reforma sektora bezbjednosti i uprava
Godina izlaska iz štampe: 2005.

Smjernicama Odbora za pomoć u razvoju OECD-a, naglašava se značaj rodni pitanja za RSB, pri čemu je prepoznato da RSB predstavlja priliku za unapređenje rodne ravnopravnosti; njima se priznaje da su žene ključni učesnici iz civilnog društva koji dovode do uspostavljanja mira, pomirenja i do obnove i naglašava se neophodnost za uzimanjem u obzir rodni pitanja, kako bi se unaprijedio profesionalni rad snaga bezbjednosti. Osim ovoga, u smjernicama se kaže da „omogućavanje učešća ženama, i mimo početnih napora, pojačava legitimitet procesa, jer on postaje demokratičniji i odgovorniji prema potrebama svih djelova stanovništva koje dotiču ova pitanja“ (str. 42).

Komisija Evropskih zajednica, Korespondencija Komisije ka Savjetu i Evropskom parlamentu: koncept za podršku Evropske zajednice reformi sektora bezbjednosti
Datum izlaska iz štampe: 24. maj 2006.

Evropska komisija rodnu ravnopravnost smatra jednom od zajedničkih vrijednosti Evropske unije (EU). Jedan od principa kojima se EU rukovodi prilikom pružanja svoje podrške procesima RSB-a jeste da procese RSB-a treba posmatrati kao „okvir u kojem se

na osnovu rodno osjetljivog multisektoralnog pristupa mogu obraditi različiti bezbjednosni rizici sa kojima se suočavaju države i njihovo stanovništvo“ (paragraf 4-2).

Savjet EU, Zaključci Savjeta o promovisanju rodne ravnopravnosti i integracije rodni pitanja u procesu upravljanja kriznim situacijama
Datum usvajanja: 13. novembar 2006.

Savjet UN-a naglašava značaj promovisanja rodne ravnopravnosti i integracije rodni pitanja u kontekstu zajedničke vanjske i bezbjednosne politike i evropske bezbjednosne i odbrambene politike (ESDP) na svim nivoima. Naglašava se da „...rodna perspektiva treba da u potpunosti bude uvrštena u proces uspostavljanja mira ...“ (stav 6) i da „...rodna perspektiva treba da bude uvrštena u politiku EU i aktivnosti na reformi sektora bezbjednosti (RSB) i razoružavanju, demobilizaciji i reintegraciji (RDR)“ (stav 8).

Savjet bezbjednosti UN-a (UNSC), Izjava predsjedavajućeg Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija (S/PRST/2007/3)
Datum davanja izjave: 21. februar 2007.

Predsjedavajući UNSC je izjavio da: „Savjet bezbjednosti prepoznaje da postoji međusobna povezanost između reforme sektora bezbjednosti i ostalih faktora bitnih za stabilizaciju i obnovu, poput tranzicijske pravde, razoružavanja, demobilizacije, povratka u domovinu, reintegracije i rehabilitacije bivših boraca, kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja, kao i rodne ravnopravnosti i pitanja koja se tiču djece, oružanih sukoba i ljudskih prava“ (str. 2).

Generalna skupština UN-a i UNSC, „Omogućavanje mira i razvoja: uloga Ujedinjenih nacija u pružanju podrške reformi sektora bezbjednosti“, izvještaj generalnog sekretara, A/62/659–S/2008/39
Datum usvajanja: 23. januar 2008.

U ovom izvještaju, generalni sekretar tvrdi da je rodno osjetljivi pristup RSB-u osnovni princip po kojem se UN uključuju u proces RSB-a tokom faza njegovog planiranja, kreiranja, sprovođenja, nadgledanja i vrednovanja. Pristup koji praktikuju UN mora takođe da „...obuhvati reformu procesa zapošljavanja i poboljšanje pružanja bezbjednosni usluga, kako bi se spriječilo seksualno i rodno nasilje i kako bi se odreagovalo na njega“ (stav 45 (e)).

1.2 Međunarodni podzakonski akti

Generalna skupština UN-a, Opšta deklaracija o ljudskim pravima

Datum usvajanja: 10. decembar 1948.

Opštom deklaracijom o ljudskim pravima se naglašava da svaki pojedinac ima pravo da uživa svoje slobode i prava „...bez obzira na različitost bilo koje vrste, poput rasne pripadnosti, boje kože, pola, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovinskog stanja, prava stečenih rođenjem ili nekog drugog statusa“ (Član 2). U Članu 3 se kaže da „svako ima pravo na život, slobodu i ličnu bezbjednost“. U Članu 7 se navodi da su „svi jednaki pred zakonom i bez ikakve diskriminacije imaju pravo na jednaku zakonsku zaštitu“.

Generalna skupština UN-a, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

Datum usvajanja: 16. decembar 1966.

Član 26: „Sve osobe su jednake pred zakonom i bez ikakve diskriminacije imaju jednako pravo da budu zaštićene zakonom. U ovom smislu, zakonom se zabranjuje bilo koji oblik diskriminacije i svim osobama se njime garantuje ravnopravna i djelotvorna zaštita od diskriminacije po bilo kom osnovu, poput rasne pripadnosti, boje kože, pola, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovinskog stanja, prava stečenih rođenjem ili nekog drugog statusa“.

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)

Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

CEDAW ima za cilj da se eliminiše diskriminacija žena koja se definiše kao „...pravljenje bilo kakvih razlika, isključivanje ili ograničenje na osnovu pola, koje za rezultat ili cilj ima onemogućavanje ili nipodaštavanje uvažavanja, priznavanja ili korištenja ljudskih prava i osnovnih sloboda žena na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili nekom drugom polju, bez obzira na njihov bračni status“ (Član 1). Konvencija države potpisnice smatra odgovornim za usvajanje odgovarajućih zakonodavnih i ostalih mjera kojima se zabranjuje diskriminacija žena i ustanovljava zakonska zaštita jednakih prava žena. Ona od država potpisnica posebno zahtijeva da ženama omoguće da „učestvuju u kreiranju državne politike i u njenoj primjeni, kao i da se nalaze na državnim funkcijama i da te funkcije obavljaju na svim nivoima državne vlasti“ (Član 7-b); i da im se omogući pravo na ravnopravne mogućnosti zapošljavanja, profesionalnog napredovanja, sigurnosti na poslu, ravnopravne odštete, kao i na ravnopravnost pred zakonom.

Generalna skupština UN-a, Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (A/RES/48/104)

Datum usvajanja: 20. decembar 1993.

Ovo je bio prvi međunarodni podzakonski akt o ljudskim pravima koji se isključivo bavio sprječavanjem nasilja nad ženama. Deklaracijom se pozivaju države da se uzdrže od uključivanja u vršenje nasilja nad ženama i da učine sve što je u njihovoj moći da spriječe, istraže i kazne djela nasilja nad ženama. Države se pozivaju da ženama koje su žrtve nasilje omoguće pristup pravosudnim mehanizmima; da spriječe ponovno povrjeđivanje žrtava; da opredijele odgovarajuća sredstva iz državnog budžeta za sprovođenje aktivnosti na eliminaciju nasilja nad ženama; da sarađuju sa i unaprijede rad ženskih pokreta i nevladinih organizacija. Deklaracija, takođe, države članice poziva da „preduzmu mjere kojima bi se omogućilo da službenici zaduženi za sprovođenje zakona i državni službenici nadležni za primjenu politike sprječavanja, istrage i kažnjavanja krivičnih djela nasilja nad ženama, prođu obuku koja bi ih učinila osjetljivima na potrebe žena“ (Član 4-i).

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Pekinška deklaracija i Platforma za akciju sadrže 12 oblasti od suštinskog značaja i stotine aktivnosti koje treba preduzeti u vezi sa profesionalnim napretkom i jačanjem položaja žena, u koje spadaju i mnogobrojne obaveze vezane za sektor bezbjednosti. U ove obaveze spadaju omogućavanje ženama da dobiju besplatnu ili jeftiniju pravnu pomoć; težnja ka uspostavljanju rodne ravnoteže u državnim organima, javnim preduzećima i sudstvu; omogućavanje rodno osjetljivog obrazovanja o ljudskim pravima i obuke za zaposlene u policiji, vojsci, službenike u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija, za sudije, poslanike u parlamentu i one ljude koji se bave pitanjima vezanim za migracije stanovništva.

Pekinškom deklaracijom se naglašava da će uspjeh Platforme za akciju zavisiti od posvećenosti „ravnopravnom učešću žena i muškaraca u svim nacionalnim, regionalnim i međunarodnim organima i procesima kreiranja politike“ (stav 36). Platformom za akciju se traži „uklanjanje svih prepreka aktivnom učešću žena u svim sferama javnog i privatnog života putem njihovog punopravnog i ravnopravnog učešća u odlučivanju u oblasti privrede, društvenog života, kulture i politike“ (stav 1).

Vindhok deklaracija i Namibijski akcioni plan za integraciju rodne perspektive u multidimenzionalne mirovne operacije (S/2000/693)

Datum usvajanja: 31. maj 2000.

Vindhok deklaracija i Namibijski akcioni plan su

usvojeni na seminaru koji su organizovali Odjeljenje UN-a za mirovne operacije i Kancelarija specijalnog savjetnika za rodna pitanja i napredovanje žena, dok je domaćin seminara bila vlada Namibije, jer se seminar održavao u Vindhoku, u Namibiji. Deklaracija i Plan se pominju u Rezoluciji 1325 Savjeta bezbjednosti UN-a o ženama, miru i bezbjednosti (SCR 1325). Deklaracija i Akcioni plan kažu da:

- „...principi rodne ravnopravnosti moraju da se odnose na cjelokupnu misiju, na svim nivoima, čime se omogućava učešće žena i muškaraca kao ravnopravnih partnera i korisnika u svim aspektima mirovnog procesa - od očuvanja mira, preko pomirenja do uspostavljanja mira, a sve to na putu ka postizanju političke stabilnosti u kojoj žene i muškarci imaju ravnopravnu ulogu u političkom, ekonomskom i društvenom razvoju sopstvene države“ (Preambula).
- „rodna pitanja treba da budu integrisana u sve nastavne programe za obuku i kurseve, i na regionalnom i na nacionalnom nivou, za učesnike mirovnih operacija, a posebno u onu obuku i kurseve koje direktno finansijski podržava Jedinica za obuku DPKO-a“ (stav 6).
- „za pitanja koja se tiču seksualnog napastvovanja i uznemiravanja treba razviti standardne operativne procedure koje će se odnositi na sve djelove misija“ (stav 7).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

U SCR 1325, UNSC je po prvi put prepoznao specifične uloge i potrebe žena u konfliktnim i postkonfliktnim situacijama. Rezolucijom se naglašava značaj „... ravnopravnog i punog učešća žena u svim naporima na održavanju i promovisanju mira i bezbjednosti, kao i potreba da se pojača njihova uloga u procesu odlučivanja o sprječavanju i razrješavanju sukoba“ (Preambula). Deklaracija poziva na pružanje podrške mirovnim inicijativama koje pokreću žene iz lokalnog stanovništva; na zaštitu žena, djevojaka i djevojčica od rodnog nasilja; obezbjeđivanje poštovanja ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica, posebno onih koja su u nadležnosti policije i pravosuđa; okončanje nekažnjivosti za sve one koji su počinili genocid, zločine protiv čovječnosti, seksualno i ostale oblike nasilja nad ženama, djevojkama i djevojčicama; i na stvaranje rodno odgovornog i rodno osjetljivog RDR.

Rezolucija 1674 UNSC-a , S/RES/1674 (2006.)

Datum usvajanja: 28. april 2006.

UNSC, imajući u vidu posebni uticaj koji oružani sukob ima na žene i djecu, uključujući izbjeglice i interno raseljena lica, „poziva sve uključene strane da obezbijede da se u svim mirovnim procesima, mirovnim sporazumima i tokom planiranja postkonfliktna obnove i izgradnje, uzmu u obzir specifične potrebe žena i djece...“ (stav 11). UNSC preuzima na sebe obavezu

da obezbijedi da se u svim mirovnim operacijama primijene sve moguće mjere na sprječavanju svih oblika seksualnog i ostalih oblika nasilja nad civilima tokom oružanih sukoba, a posebno nad ženama i djecom (stav 19). UNSC takođe, zahtijeva od generalnog sekretara i od država koje stacioniraju svoje osoblje u misije da nastave sa preduzimanjem svih ogovarajućih aktivnosti na borbi protiv svih djela seksualnog iskorištavanja, zlostavljanja i trgovine ženama i djecom od strane pripadnika vojske, policije i civila koji su uključeni u mirovne operacije pod vođstvom UN-a (stav 20).

Rezolucija 1820 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1820)

Datum usvajanja: 19. jun 2008.

Rezolucija 1820 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1820) poziva države da preduzmu posebne mjere na zaštiti žena, djevojaka i djevojčica od seksualnog nasilja u oružanim sukobima i da žrtvama omoguće pristup institucijama pravosuđa i pomoć. SCR 1820 naglašava se uloga pripadnika mirovnih misija u zaštiti civila i hitno se traži da se poveća broj žena pripadnica mirovnih misija. Traži se da UN, u konsultacijama sa ženama i organizacijama žena, razviju mehanizme u procesima RDR-a i RSB-a kojima bi se žene zaštitile od nasilja. SCR 1820 takođe „poziva generalnog sekretara i njegove specijalne izaslanike da pozovu žene da učestvuju u diskusijama koje se tiču sprječavanja i razrješavanja sukoba, održavanja mira i bezbjednosti i uspostavljanja mira u postkonfliktnom periodu, i podstiče sve strane da pregovorima omoguće ravnopravno i puno učešće žena na svim nivoima odlučivanja“ (Član 12).

Rezolucija 1888 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1888)

Datum usvajanja: 30. septembar 2009.

Rezolucija 1888 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1888) se usredsređuje na seksualno nasilje u oružanim sukobima. SCR 1888 hitno poziva da se problemi vezani za seksualno nasilje uvrste u mirovne procese, sporazume vezane za RDR i RSB i da se reformom pravosuđa riješi pitanje nekažnjivosti i žrtvama seksualnog nasilja omogući pristup institucijama pravosuđa. Rezolucijom se uspostavljaju novi mehanizmi u UN-u za rješavanje problema seksualnog nasilja tokom konflikta, poput imenovanja specijalnog predstavnika generalnog sekretara. Naglašavaju se, kao prioritet, neophodnost da žene budu zastupljene u procesima posredovanja i odlučivanja i uključivanje ženskog osoblja u misije pod vođstvom UN-a.

Rezolucija 1889 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1889)

Datum usvajanja: 5. oktobar 2009.

Rezolucija 1889 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1889) „poziva zemlje članice, međunarodne i regionalne organizacije da preduzmu dodatne mjere za unaprjeđenje učešća žena u svim fazama mirovnih procesa ... uključujući putem povećanja njihovog angažmana u donošenju političkih i ekonomskih odluka u ranim fazama procesa obnove, kao i, između ostalog, podrške organizacijama žena i suzbijanja negativnih stavova u društvu o kapacitetu žena da ravnopravno učestvuju...” (Član 1). SCR 1889 zahtijeva integraciju rodni pitanja u sve procese postokfliktnog oporavka; da se finansijski podrže i da se kreiraju programi aktivnosti za jačanje položaja žena i da se u službama za sprovođenje zakona i u pravosuđu naprave konkretne strategije kojima će se zadovoljiti specifične potrebe i prioritete žena, djevojaka i djevojčica. Zahtijeva se da se tokom procesa RDR-a uzmu u obzir potrebe žena pridruženih oružanim grupama i snagama.

UNSC, Žene, mir i bezbjednost, Izvještaj generalnog sekretara S/2010/498

Datum usvajanja: 28. septembar 2010.

SCR 1889 se od generalnog sekretara traži da UNSC-u podnese set pokazatelja koji bi mogli da posluže kao zajednička osnova za izvještavanje o primjeni SCR 1325. U ovom izvještaju su predstavljeni ovi pokazatelji, napravljeni putem međuagencijske tehničke vježbe i procesa konsultacija u koje su bile uključene države članice i civilno društvo. Generalni sekretar primjećuje da, premda se najveći dio pokazatelja odnosi posebno na oružane sukobe, mnogi od njih se mogu primijeniti na sve kontekste (stav 116). Zemlje članice imaju zadatak da izvijeste o osam od ukupno dvadeset i šest pokazatelja, uključujući u kojoj mjeri su mjere za zaštitu ljudskih prava žena i djevojaka uvrštene u okvire politike nacionalne bezbjednosti; o fizičkoj sigurnosti žena i djevojaka; o nivou na kom žene i djevojke učestvuju u sektoru pravosuđa i bezbjednosti; procentu prijavljenih, istraženih slučajeva seksualnog i rodnog nasilja u kome su žrtve upućene na druge službe i onih slučajeva u kojima su izrečene kazne; i o tome koliko sati je trajala obuka rukovodećeg osoblja u pravosudnim institucijama i institucijama sektora bezbjednosti o načinima na koje se postupa u slučajevima seksualnog i rodnog nasilja (str. 33-44).

UNSC, Izjava predsjedavajućeg Savjeta bezbjednosti, S/PRST/2010/22

Datum usvajanja: 26. oktobar 2010.

Izjava predsjedavajućeg, u ime UNSC-a, je podržala „dalje korišćenje” gore pomenutih pokazatelja kao početnog okvira za praćenje sprovođenja SCR 1325 u oružanim sukobima, postkonfliktnoj i ostalim relevantnim situacijama i podstakla zemlje članice da ih uzmu u obzir.

UNSC 1960 o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1960)

Datum usvajanja: 16. decembar 2010.

Rezolucijom 1960 Savjeta bezbjednosti UN-a (SCR 1960), naglašava se potreba da se okonča nekažnjivost i da se preduzmu neophodni koraci na rješavanju problema široko rasprostranjenog ili sistematskog seksualnog nasilja počinjenog tokom oružanih sukoba. Njome se članice sistema UN-a pozivaju da ostvare bolju međusobnu saradnju kako bi se došlo do sistemskog odgovora na seksualno nasilje, kako bi krivično bili gonjeni počinioci ratnih zločina i genocida i naglašava se obaveza država da se pridržavaju svojih obaveza preuzetih u skladu sa međunarodnim pravom. SCR 1960 od generalnog sekretara zahtijeva da godišnje objavljuje spisak naoružanih grupa koje seksualno zlostavljaju žene, kao i da uspostavi nadgledanje, analizu i izvještavanje o slučajevima seksualnog nasilja u konfliktnim situacijama. Osim ovoga, SCR 1960 naglašava potrebu za angažovanjem žena na civilnim, vojnim i policijskim funkcijama tokom mirovnih operacija i naglašava značaj njihove uloge u nadgledanju, analizi i izvještavanju o seksualnom nasilju počinjenom tokom sukoba.

1.3 Regionalni podzakonski akti

AFRIKA

Zajednica za razvoj zemalja Južne Afrike (SADC), Deklaracija o rodni pitanjima i razvoju

Datum usvajanja: 8. septembar 1997.

Šefovi država ili vlada SADC „potvrđuju odluku Savjeta o...uspostavljanju političkog okvira za integraciju rodni pitanja u sve aktivnosti SADC i u naporima država članica ka postizanju rodne ravnopravnosti” (stav F-i). Oni se, takođe, obavezuju da će njihove države „ukinuti i reformisati sve zakone, izmijeniti ustave i promijeniti društvenu praksu po kojima su žene i dalje podložne diskriminaciji i da će biti usvojeni rodno osjetljivi zakoni kojima se jača položaj žena” (stav H-iv).

Ekonomska zajednica država Zapadne Afrike (ECOWAS), Protokol A/SP1/12/01 o demokratiji i dobroj upravi, kao dodatak Protokolu o mehanizmima za sprječavanje sukoba, upravljanje sukobima i razrješenje sukoba, očuvanje mira i bezbjednost

Datum usvajanja: 21. decembar 2001.

Protokolom se od država članica zahtijeva da „preduzmu sve odgovarajuće mjere kako bi ženama obezbijedile jednaka prava kao što ih imaju muškarci ... da učestvuju u određivanju državne politike i u njenom sprovođenju, da se nalaze na važnim državnim položajima i da obavljaju funkcije na svim nivoima državne uprave” (Član 2-3). U Članu 40 države članice „...obavezuju se da ukinu sve oblike diskriminacije i

štetne i degradirajuće prakse koja se sprovodi nad ženama“.

Afrička unija (AU), Protokol o pravima žena u Africi uz Afričku povelju o ljudskim i građanskim pravima
Datum usvajanja: 11. jul 2003.

Protokol određuje da će se „države potpisnice boriti protiv svih oblika diskriminacije nad ženama odgovarajućim zakonodavnim, institucionalnim i ostalim mjerama“ (Član 2-1). Države potpisnice će omogućiti „veću i djelotvorniju zastupljenost i učešće žena na svim nivoima odlučivanja (Član 9-2) i pravo ženama na „život u miru i pravo na učešće u promovisanju i održavanju mira“ (Član 10-1). Član 8 predviđa da će „zemlje potpisnice primijeniti sve odgovarajuće mjere kako bi obezbijedile: ženama djelotvoran pristup sudskim i pravnim uslugama, uključujući pravnu pomoć; i kako bi podržale lokalne, nacionalne, regionalne i kontinentalne inicijative koje za cilj imaju da se ženama omogući pristup uslugama u pravosuđu, uključujući pravnu pomoć“.

AU, Svečana deklaracija o rodnoj ravnopravnosti u Africi
Datum usvajanja: 8. jul 2004.

Ovom Deklaracijom, zemlje članice preuzimaju na sebe obavezu „da ženama omoguće punopravno i djelotvorno učešće i zastupljenost u mirovnom procesu, uključujući sprječavanje, razrješenje, upravljanje sukobima i postkonfliktnu obnovu u Africi“ (Član 2). Države su se obavezale da u roku od dvije godine pokrenu javne kampanje protiv rodnog nasilja i unaprijede pravne mehanizme za zaštitu žena, kao i da okončaju nekažnjivost za krivična djela počinjena nad ženama (Član 4). Države članice su se, takođe, obavezale da podnose godišnje izvještaje o napretku učinjenom na polju integracije rodnih pitanja.

SADC, Protokol o rodnim pitanjima i razvoju
Datum usvajanja: 17. avgust 2008.

Ovaj Protokol obavezuje zemlje potpisnice da primjene mjere kojima će se omogućiti da do 2015. godine žene budu ravnopravno zastupljene i da ravnopravno učestvuju na pozicijama sa kojih se donose ključne odluke u procesu razrješenja sukoba i uspostavljanja mira (Član 28.1). Tokom perioda konflikta, zemlje potpisnice se obavezuju da će preduzeti neophodne korake na sprječavanju i ukidanju kršenja ljudskih prava, posebno prava žena i djece i obezbijediti da počinioci ovih djela budu izvedeni pred lice pravde (Član 28.2).

AU, Politika o rodnim pitanjima, Rev 2/10. februar 2009.

Datum usvajanja: 10. februar 2009.

Rodna politika AU obavezuje organe AU, regionalne ekonomske zajednice i države članice da promovišu djelotvorno učešće žene u mirovnim operacijama i sektoru bezbjednosti, uključujući tu i njihovo učešće u naporima na postizanju pomirenja tokom perioda obnove nakon sukoba i tokom perioda razvoja. Rodna pitanja treba da budu integrisana u politiku, programe i aktivnosti vezane za sukobe i mir, u skladu sa okvirima SCR 1325 i 1820. Biće uspostavljene regionalne platforme za konsultacije, kako bi se razmijenilo znanje i promovisalo usaglašavanje strategija. Biće mobilisane žene lideri i uključene u proces posredovanja, u grupe koje treba da daju svoja mišljenja o ovom procesu i u aktivnosti nakon završetka sukoba (obaveza 8).

EVROPA

Savjet Evrope, Evropska konvencija o ljudskim pravima

Datum usvajanja: 4. novembar 1950.

Članom 14 Konvencije se kaže: „uživanje prava i sloboda... će biti obezbijedeno bez ikakve diskriminacije po bilo kom osnovu, poput pola, rasne pripadnosti, boje kože, jezika, vjeroispovijesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnosti ili socijalnog porijekla, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovinskog stanja, statusa stečenog rođenjem ili nekog drugog statusa“.

Evropske zajednice, Ugovor iz Amsterdama kojim se daje amandman na Ugovor o Evropskoj uniji, ugovori kojima se osnivaju Evropske zajednice i ostala relevantna akta

Datum usvajanja: 2. oktobar 1997.

Ovo je prvi međunarodni ugovor kojim se hitno naglašava postojanje i potreba za suzbijanjem diskriminacije na osnovu seksualnog opredjeljenja. U skladu sa Članom 2-7 (ranijim Članom 6a), „... Savjet jednoglasnom odlukom, na prijedlog Komisije i nakon konsultacija sa Evropskim parlamentom, može preduzeti odgovarajuće aktivnosti na suzbijanju diskriminacije počinjene na osnovu pola, rasnog ili etničkog porijekla, vjeroispovijesti ili ubjeđenja, invaliditeta, godišta ili seksualnog opredjeljenja“.

Rezolucija Evropskog parlamenta o učešću žena u mirnom razrješenju sukoba (2000/2025(INI))

Datum usvajanja: 30. novembar 2000.

Rezolucijom se „pozivaju Komisija i države članice da inicijative koje se tiču mirovnog procesa i bezbjednosti učine rodno osjetljivim“, što obuhvata i obezbjeđivanje obuke o rodnim pitanjima za vojno osoblje „kako bi poštovanje prema ženama postalo sastavni dio obuke

i kako bi atmosfera koja vlada u vojsci bila pogodna za žene“ (stav 8).

Parlamentarna skupština Savjeta Evrope, Sprječavanje i razrješenje sukoba: uloga žena, Rezolucija 1385

Datum usvajanja: 23. jun 2004.

Parlamentarna skupština je primijetila da „održavanje i unapređenje međunarodnog mira i bezbjednosti ne mogu biti postignuti ukoliko se u potpunosti ne razumije uticaj koji oružani sukobi imaju na žene i ukoliko se ne preduzmu adekvatne mjere kojima će se obezbijediti sigurnost ženama i jačanje položaja žena“ (stav 7). Ona, stoga, poziva vlade i parlamente država članica da, između ostalog, kazne sve oblike nasilja nad ženama tokom sukoba i nakon njega, da podrže učešće žena u uspostavljanju mira i postkonfliktnoj obnovi i da podstaknu istraživanje o aktivnostima žena u postizanju mira, kao i o uticaju koji one imaju na mirovne procese (stav 8 (i)).

Rezolucija Evropskog parlamenta o homofobiji u Evropi

Datum usvajanja: 18. januar 2006.

Rezolucija Evropskog parlamenta „poziva Komisiju da u svim sektorima zabrani diskriminaciju po osnovu seksualnog opredjeljenja ...“ (stav 4). Sve zemlje članice poziva da „...preduzmu bilo koju drugu aktivnost za koju smatraju da je odgovarajuća u borbi protiv homofobije i diskriminacije na osnovu seksualnog opredjeljenja i da promovišu i primjene princip ravnopravnosti u svom društvu i sistemu pravosuđa“ (stav 10) i „poziva države članice da po hitnom postupku usvoje zakonodavne odredbe kojima će se ukinuti diskriminacija prema istopolnim partnerima u oblasti nasljedstva, ugovora vezanih za imovinu, stanarskog prava, penzija, poreza, socijalnog osiguranja, itd.“ (stav 11).

Evropska komisija, Korespodencija Komisije ka Savjetu, Evropskom parlamentu, Evropskom odboru za ekonomska i socijalna pitanja i regionalnom odboru pod nazivom „Ka odgovoru EU na kritičnu situaciju“, (2007.) 643 konačna verzija

Datum usvajanja: 25. oktobar 2007.

Evropska komisija naglašava da „širok pristup bezbjednosti, kojim se u obzir uzimaju razvojni ciljevi i koji pitanja bezbjednosti ljudi integriše u programe vezane za upravu, poput RSB-a, ...može da obezbijedi da se u centru zbivanja nađu bezbjednost pojedinaca i njihove osnovne potrebe i prava“ (str. 8). Dokumentom se prepoznaje da žene ne treba smatrati pasivnim žrtvama već „pokretačima promjena“. „Žene i manjine imaju važnu ulogu u promovisanju održivog mira i unapređivanju bezbjednosti, ali obično nemaju pristupa mehanizmima, ovlaštenjima i sredstvima i

suočavaju se sa diskriminatorским pravnim okvirima. Period tranzicije nudi mogućnost za rješavanje pitanja vezanih za rod i prava manjina, putem pregleda ustava ili revizija zakona, reforme sudstva i uključivanjem u određivanje prioriteta u oblasti obnove.“ (str. 7)

Savjet EU i Evropska komisija, Sveobuhvatan pristup sprovođenju Rezolucija 1325 i 1820 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija o ženama, miru i bezbjednosti u EU

Datum usvajanja: 1. decembar 2008.

Ovim dokumentom se EU obavezuje da će, podržavajući proces RSB-a, „...omogućiti da se reformskim procesom uzmu u obzir specifične bezbjednosne potrebe i žena i muškaraca, mladića, djevojaka, djevojčica i dječaka i da će se promovisati uključivanje žena u osoblje datih institucija (poput policije)“. EU će težiti da poveća učešće žena u sektoru pravosuđa i da unaprijedi njihov pristup institucijama pravosuđa, uključujući tu i tranzicijske pravosudne mehanizme, i da posebnu pažnju posveti izgradnji kapaciteta za krivično gonjenje počinitelja krivičnih djela nad ženama, da omogući zaštitu svjedoka, kao i da razmotri davanje odštete i ostalih oblika nadoknade žrtvama, tamo gdje je to moguće (stav 35).

Sekretarijat Savjeta, Primjena UNSCR 1325, podržana primjenom UNSCR 1820, u kontekstu ESDP

Datum usvajanja: 3. decembar 2008.

Ovaj operativni dokument ima za cilj da obezbijedi integraciju rodnih pitanja i primjenu SCR 1325 i 1820 u aktivnosti ESDP, od faze planiranja pa sve do dodatnih aktivnosti (str. 4). U njemu se izričito kaže da „uključivanje EU u podršku procesu RSB-a treba da se odvija na osnovu primjene SCR 1385 i 1820“ (str. 14).

Evropski parlament, Rezolucija o integraciji rodnih pitanja u vanjskim poslovima EU i uspostavljanje mira/nacija, 2008/2198(INI)

Datum usvajanja: 7. maj 2009.

Evropski parlament tvrdi da je neophodno da se shvati potreba za prepoznavanjem ljudskih prava žena i jačanjem njihovog položaja, kako bi se uspješno primjenila vanjska politika EU na razrješenje sukoba, bezbjednost i izgradnju tj. uspostavljanje mira (stav A). Parlament od Komisije traži da „se na konzistentniji i sistematičniji način pozabavi pitanjem rodne nejednakosti i da mu da prioritet u procesu kreiranja programa i primjeni sredstava za sprovođenje vanjske pomoći, što se posebno odnosi na pružanje pomoći za reformu sektora bezbjednosti“ (stav 11). Parlament, takođe, naglašava kvote kao „nezamjenljivo sredstvo kojim se obezbjeđuje postojanje rodne ravnopravnosti u mirovnim i bezbjednosnim misijama i u procesu odlučivanja o nacionalnoj i međunarodnoj obnovi, kao i zarad garantovanja političkog prisustva žena za pregovaračkim stolom“ (stav 29).

Generalni sekretarijat Savjeta EU, Pokazatelji za Sveobuhvatni pristup primjeni Rezolucija 1325 i 1820 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija o ženama, miru i bezbjednosti u EU, 11948/10

Datum usvajanja: 14. jul 2010.

Dokumentom *Sveobuhvatni pristup primjeni Rezolucija 1325 i 1820 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija o ženama, miru i bezbjednosti u EU* je „Radna grupa o ženama, miru i bezbjednosti“ ovlaštena da pojasni pokazatelje za napredak u zaštiti i jačanju položaja žena u konfliktnim sredinama i u situacijama nakon sukoba. Pokazatelj 5, između ostalog, izričito pominje RSB kao jedan od prioritarnih sektora EU. Ovaj pokazatelj će ukazati na broj programa i projekata koji se u okviru RSB-a primjenjuju u nestabilnim državama, onim državama koje se nalaze u periodu sukoba i onima koje su iz njega izašle, a koji u značajnoj mjeri doprinose postizanju rodne ravnopravnosti i jačanju položaja žena, ili kojima je rodna ravnopravnost primarni cilj (str. 11).

SJEVERNA, SREDNJA I JUŽNA AMERIKA

Organizacija američkih država (OAS), Interamerička konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama (Konvencija iz Belem do Para)

Datum usvajanja: 9. jun 1994.

Konvencijom se pozivaju učesnici sektora bezbjednosti u vladi, pravosuđu i službama za sprovođenje zakona da spriječe, kazne i iskorijene fizičko, seksualno i psihološko nasilje nad ženama do koga dolazi u porodici; u ostalim međuljudskim odnosima; u zajednici; ili ono koje počine država ili njeni organi ili ga prećutno dozvoljavaju (Član 2).

REGION TIHOG OKEANA

Zajednica Tihog okeana, Revidirana Platforma za akciju zemalja iz regiona Tihog okeana o profesionalnom napretku žena i rodnoj ravnopravnosti za period 2005-2015: regionalno poglavlje

Datum usvajanja: 20. avgust 2004.

Platforma za akciju zajednice zemalja Tihog okeana poziva na primjenu SCR 1325, na poboljšanje razvrstavanja podataka po polu i na korišćenje rodni pokazatelja, obezbjeđenje obuke o rodni pitanjima za pripadnike mirovnih misija, uključivanje žena u sve mirovne i pravosudne procese i procese odlučivanja, iskorjenjivanje nasilja nad ženama i omogućavanje ženama da imaju ravnopravan pristup institucijama pravosuđa. Platformom se vlade pozivaju da „prepoznaju značaj uključivanja žena u sisteme ranog upozorenja i da se unaprijedi njihovo uključivanje, u mirovnim procesima sprječavanja sukoba i u pregovorima, kao i u postkonfliktnoj obnovi“ i da „iskoriste regionalne i međunarodne organizacije

da sprovedu obuku o rodnoj osjetljivosti za pripadnike mirovnih misija.“ (str. 37)

Sekretarijat Foruma ostrva Tihog okeana, Plan zemalja Tihog okeana za jačanje regionalne saradnje i integracija

Datum usvajanja: oktobar 2005.

Ovim planom, države se slažu da „istraže načine kojima se može unaprijediti učešće, posebno žena, u procesu odlučivanja i u institucijama, sa posebnim naglaskom na parlamentarni proces“ (str. 48).

OSTALI

Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi (OEBS), OEBS-ov Akcioni plan za promovisanje rodne ravnopravnosti (MC.DEC/14/04)

Datum usvajanja: 7. decembar 2004.

Akcionim planom OEBS-a se navodi da su „jednaka prava žena i muškaraca i zaštita njihovih ljudskih prava od suštinskog značaja za postizanje mira, održive demokratije, ekonomskog razvoja i, stoga, bezbjednosti i stabilnosti u regionu OEBS-a (Preambula). Državama članicama OEBS-a, Sekretarijatu, institucijama i misijama se nalaže da omoguće da rodna perspektiva bude integrisana u aktivnosti, programe i projekte OEBS-a, pri čemu bi se posebna pažnja poklanjala jačanju položaja žena i učešću žena, kao i muškaraca, u javnom, političkom i ekonomskom životu, i razvoju stanovišta, koja omogućavaju postizanje ravnopravnosti između žena i muškaraca (stav 32).

OEBS, Odluka br. 14/05 o ulozi žena u sprječavanju sukoba, upravljanju kriznim situacijama i postkonfliktnoj obnovi

Datum usvajanja: 6. decembar 2005.

Ovom odlukom se države članice podstiču da „... naprave nacionalne spiskove potencijalnih kandidatkinja... i da preuzmu aktivne mjere kako bi omogućile da žene budu u potpunosti obavještene i da im se da podrška da se prijave na pozicije u oblasti sprječavanja sukoba i procesa postkonfliktno obnove, a posebno za rukovodeće pozicije“ (stav 3). Zemlje članice i strukture OEBS-a se pozivaju da „... podrže i podstaknu... projekte namjenjene učešću žena u ostvarivanju trajnog i održivog mira; daju veća ovlaštenja organizacijama žena; podrže ženske mirovne inicijative putem medija i radionica o ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti; i da podignu nivo svijesti među ženama u vezi sa značajem njihovog uključivanja u političke procese“ (stav 6).

Sekretarijat Komonvelta, Akcioni plan Komonvelta o rodnoj ravnopravnosti 2005. – 2015. godine
Godina izdavanja: 2005.

Akcionim planom se potvrđuje da je „cilj da bude najmanje 30% žena u procesu odlučivanja u političkom, javnom i privatnom sektoru do 2005. godine“ i preporučuje se državama da „...uključuje žene na svim nivoima izgradnje i očuvanja mira, sprječavanja sukoba, posredovanja i razrješenja sukoba i u aktivnostima poskonfliktnog pomirenja i obnove“ (stav 6). Njime se, takođe, podstiče integracija rodni pitanja i ravnopravnosti, te pitanja vezanih za ljudska prava i HIV/Sida, u obuku za institucije sektora bezbjednosti, te se države podstiču da „... poboljšaju prikupljanje, analizu i širenje podataka razvrstanih po polu, zarad procesa određivanja politike, planiranja i sprovođenja“ (stav 4-12).

Uputstvo Odbora o ženama u NATO snagama za integraciju rodni pitanja u NATO-u
Datum usvajanja: jun 2007.

Uputstvo za integraciju rodni pitanja u NATO-u pokazuje na koji način države članice NATO-a i organi NATO-a mogu da rodnu perspektivu uvrste u operativno planiranje i operacije, obrazovanje, obuku i vrednovanje.

Sjevernoatlanski savez (NATO), Bi-SC Direktiva 40-1, Integracija UNSCR 1325 i rodni perspektiva u komandnu strukturu NATO-a, uključujući mjere za zaštitu tokom oružanog sukoba
Datum usvajanja: 2. septembar 2009.

Ovom Direktivom se teži da se unaprijedi djelotvornost operacija i misija pod vođstvom NATO-a, uvrščavanjem ženske perspektive u vojne snage Saveza i u svim fazama konflikata i kriza (stav 1-4). Direktivom se, između ostalog, obuhvataju: mjere koje treba preduzeti tokom planiranja i sprovođenja operacija i misija pod vođstvom NATO-a, kako bi se zaštitile žene, djevojke i djevojčice; širenje uloga žena u operacijama i misijama; materijal za obuku o pitanjima poput značaja uključivanja žena u operacije i misije i svijesti o značaju kulturnih razlika tokom stacioniranja; analiza mjera koje postoje za zaštitu od rodnog nasilja (stav 1-8).

2 Reforma policije i rodna pitanja

2.1 Međunarodni podzakonski akti

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)
Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

Po CEDAW-u, države članice se obavezuju da: (c) „... će putem nadležnih nacionalnih sudova i ostalih institucija omogućiti djelotvornu zaštitu žena od bilo kog oblika diskriminacije; (d) se suzdrže od učešća u ili prakse diskriminacije žena i da obezbijede da se državni organi i institucije ponašaju u skladu sa ovom obavezom“ (Član 2). Ovom obavezom se zahtijeva reforma policijskih službi kako bi se omogućila djelotvorna ravnopravna zaštita žena i spriječila diskriminacija žena. CEDAW dalje traži ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca u radu, pri čemu se traži da se policijskom reformom obuhvati ravnopravan pristup mogućnostima zaposlenja.

Odbor Ujedinjenih Nacija o eliminaciji diskriminacije žena (CEDAW Odbor), Opšta preporuka br. 19 (11. sjednica, 1992.) Nasilje nad ženama
Godina usvajanja: 1992.

Opštom preporukom br. 19 CEDAW Odbora se kaže da je neophodno sprovesti rodno osjetljivu obuku pripadnika službi za sprovođenje zakona zarad djelotvorne primjene Konvencije (stav 24-b).

Generalna skupština UN-a, Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (A/RES/48/104)
Datum usvajanja: 20. decembar 1993.

Ovom Deklaracijom se države članice pozivaju da „preduzmu mjere na obezbjeđivanju da pripadnici službi za sprovođenje zakona i državni službenici, nadležni za primjenu politike kojom se sprječava, istražuje i kažnjava nasilje nad ženama, prođu obuku koja će ih učiniti osjetljivijim na potrebe žena“ (Član 4-i).

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1
Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Platformom za akciju se kaže: „obuka svih službenika o humanitarnom pravu i zakonu o ljudskim pravima i kažnjavanje počinitelaca nasilja nad ženama će omogućiti da državni službenici, uključujući pripadnike

policije i službenike u zatvorima i bezbjednosne snage, ne počine ovakvo nasilje, jer žene treba da u njih imaju povjerenja“ (stav 121). Vlade su se obavezale da će pripadnicima policije obezbijediti rodno osjetljivo obrazovanje i obuku o ljudskim pravima (stav 232-i) i omogućiti da žene imaju jednaka prava kao i muškarci da postanu službenici policije (stav 232-m).

Generalna skupština UN-a, Rezolucija 52/86 o sprječavanju krivičnih djela i o mjerama iz oblasti krivičnog pravosuđa zarad eliminisanja nasilja nad ženama (A/RES/52/86)

Datum usvajanja: 2. februar 1998.

Aneks Rezolucije daje konkretne primjere o aktivnostima koje je preduzela policija u borbi protiv nasilja nad ženama. Od država se traži da hitno „...daju veća ovlašćenja policiji kako bi odmah odreagovala na incidente nasilja nad ženama“. „Da podstaknu žene da se pridruže policijskim snagama, čak i na operativnom nivou“ i „da omoguće ili da podstaknu sprovođenje obaveznih modula za obuku policijskih snaga o kulturnim razlikama i o rodnoj osjetljivosti ... na kojima se predaje o neprihvatljivosti nasilja nad ženama, uticaju i posljedicama ovog nasilja i promoviše odgovarajuća reakcija na problem nasilja nad ženama“ (Aneks, stavovi 8 i 12).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

SRC 1325 zahtijeva od zemalja članica da omoguće veću zastupljenost žena na svim nivoima odlučivanja u nacionalnim institucijama i mehanizmima za sprječavanje, upravljanje i razrješenje sukoba (Član 1). Članom 8-c „pozivaju se sve uključene strane da, pri pregovorima i primjeni mirovnih sporazuma, usvoje rodnu perspektivu, uključujući mjere kojima se omogućavaju zaštita i poštovanje ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica, posebno ako se one odnose na policiju“. Savjet poziva zemlje članice da u u svoj nacionalni program za obuku pripadnika vojske i civilne policije koji se spremaju da budu stacionirani u misiju, uvrste informacije koje se odnose na zaštitu, prava i specifične potrebe žena, kao i značaj uključivanja žena u oblikovanje mjera za očuvanje i izgradnju mira (Član 6). On takođe „naglašava obavezu svih država da okončaju nekažnjivost i da krivično gone odgovorne za genocid, zločine protiv čovječnosti, ratne zločine, uključujući tu seksualno nasilje počinjeno nad ženama, djevojkama i djevojčicama...“ (Član 11).

Rezolucija 1820 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1820)

Datum usvajanja: 19. jun 2008.

Članom 3: „se zahtijeva od svih učesnika oružanog sukoba da bez odlaganja preduzmu potrebne mjere da zaštite civile, uključujući žene, djevojke i djevojčice,

od svih oblika seksualnog nasilja, u koje, između ostalog, mogu da spadaju ... bezbjednosna provjera svih pripadnika oružanih i bezbjednosnih snaga u smislu da li su počinili silovanje ili neki drugi oblik seksualnog nasilja...“. UNSC poziva zemlje članice da se pridržavaju svojih obaveza da krivično gone odgovorne za silovanje i ostale oblike seksualnog nasilja u sukobima i da obezbijede jednaku zakonsku zaštitu i pristup institucijama pravosuđa svim žrtvama seksualnog nasilja, posebno ženama i djevojkama (Član 4). On zemlje članice poziva da podrže razvoj i jačanje kapaciteta nacionalnih institucija tokom oružanog sukoba i u postkonfliktnoj situaciji, kako bi žrtvama seksualnog nasilja omogućile održivu pomoć (Član 13). SRC 1820 takođe podstiče države koje šalju svoje policijske snage u mirovne operacije UN-a da razmotre koje to korake mogu da preduzmu kako bi unaprijedile svijest i reakciju svojih zaposlenih da zaštite civile, uključujući žene i djecu i spriječe seksualno nasilje nad ženama, djevojkama i djevojčicama (Član 8).

Rezolucija 1888 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1888)

Datum usvajanja: 30. septembar 2009.

SRC 1888 zahtijeva da: „sve strane u oružanom sukobu bez odlaganja preduzmu odgovarajuće mjere na zaštiti civila, uključujući žene i djecu, od svih oblika seksualnog nasilja, uključujući mjere poput ... bezbjednosne provjere kandidata za nacionalnu vojsku i oružane snage, kako bi se isključili oni kandidati koji su bili umiješani u teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima, uključujući seksualno nasilje“ (Član 3). Članom 17 se traži uključivanje pitanja vezanih za seksualno nasilje od samog početka mirovnih procesa, posebno tokom bezbjednosne provjere pripadnika oružanih i bezbjednosnih snaga. Štaviše, UNSC zahtijeva od država članica da preduzmu sveobuhvatne reforme prava i sudstva, kako bi žrtvama seksualnog nasilja omogućile pristup institucijama pravosuđa, puno poštovanje tokom sudskog procesa i zaštitu i dobijanje odštete za pretrpljenu nepravdu (Član 6). Savjet podstiče zemlje članice da žrtvama seksualnog nasilja omoguće pristup zdravstvenoj zaštiti, psihološkoj pomoći, pravnoj pomoći i službama za društveno-ekonomsku reintegraciju, i da se pripadnicima policije omogući adekvatna obuka kako bi mogli da izvršavaju svoje dužnosti (Članovi 13 i 19). Od država koje doprinose svojim policijskim trupama mirovnim operacijama pod vođstvom UN-a, on hitno traži da preduzmu aktivnosti, poput omogućavanja podizanja nivoa svijesti o seksualnim zločinima prije stacioniranja i tokom teorijske obuke, na primjeni politike nulte tolerancije prema seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju (Član 21).

Rezolucija 1889 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1889)

Datum usvajanja: 5. oktobar 2009.

SCR 1889 „... naglašava se odgovornost svih država da okončaju nekažnjivost i da krivično gone odgovorne za sve oblike nasilja počinjenog nad ženama i djevojkama tokom oružanih sukoba, uključujući silovanje i ostale oblike seksualnog nasilja“ (Član 3). UNSC podstiče države članice koje se nalaze u postkonfliktnoj situaciji da detaljno naznače potrebe i prioritete žena, djevojaka i djevojčica i da osmisle konkretne strategije kojima će se zadovoljiti ove potrebe, uključujući rodno odgovorno sprovođenje zakona (Član 10).

Rezolucija 1960 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1960)

Datum usvajanja: 16. decembar 2010.

SCR 1960 podstiču se zemlje članice da u mirovne operacije pod vođstvom Ujedinjenih nacija pošalju veći broj žena pripadnica policije, kao i da svom policijskom osoblju obezbijede odgovarajuću obuku o pitanjima sprječavanja seksualnog i rodnog nasilja (Član 15).

2.2 Regionalni podzakonski akti

AFRIKA

AU, Protokol o pravima žena u Africi kao dopuna Afričke povelje o ljudskim i građanskim pravima

Datum usvajanja: 11. jul 2003.

Države potpisnice su se obavezale da preduzmu odgovarajuće mjere na „obezbjediavanju da organi za primjenu zakona na svim nivoima budu „opremljeni“ da na djelotvoran način tumače i primjenjuju prava rodne ravnopravnosti“ i „da žene budu ravnopravno zastupljene u sudstvu i organima za sprovođenje zakona“ (član 8).

Afrička komisija o ljudskim pravima i pravima naroda, Rezolucija o pravima na obeštećenje i pravne lijekove žena i djevojaka žrtava seksualnog nasilja, ACHPR/Res.111 (XXXII) 07

Datum usvajanja: 28. novembar 2007.

Komisija zahtijeva od država potpisnica Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda da „omoguće policijskim i vojnim snagama da ... prođu adekvatnu obuku o principima međunarodnog humanitarnog prava, prava žena i prava djece“ (Član 2).

EVROPA

Savjet Evrope, Preporuka (2002)5 Savjeta ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja

Datum usvajanja: 30. april 2002.

Savjet ministara preporučuje zemljama članicama da u osnovne programe za obuku pripadnika policije uvrste obuku o reagovanju na nasilje u porodici i ostale oblike nasilja koje pogađa žene (Dodatak, stav 8).

Sekretarijat Savjeta, Primjena UNSC-a 1325, podržana UNSC 1820, u kontekstu ESDP

Datum usvajanja: 3. decembar 2008.

Ovim dokumentom se zahtijeva izvještavanje o postignućima vezanim za rodnu ravnopravnost u policiji na lokalnom nivou, gdje rodnu ravnopravnost treba da uspostavi misija/operacija (str. 10). Naglašava se da osoblje misije treba da prođe obuku o rodnim pitanjima, uključujući obuku o sprječavanju seksualnog i rodnog nasilja (str. 13).

Generalni sekretarijat Savjeta EU Pokazatelji za sveobuhvatni pristup primjeni Rezolucija 1325 i 1820 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija o ženama, miru i bezbjednosti u EU, 11948/10

Datum usvajanja: 14. jul 2010.

U ovom dokumentu se nalaze dva pokazatelja koja se odnose na policijsko osoblje u misijama pod vođstvom UN-a i EU. Pokazateljem 11 se mjeri u kom obimu žene učestvuju u kreiranju vanjske politike EU i u njenoj primjeni, uključujući procenat u kome su žene i muškarci zastupljeni u policijskom osoblju koje učestvuje u misijama pod vođstvom UN-a i u CSDP misijama. Pokazatelj 12 ukazuje na procenat muškaraca i žena pripadnika policije koji učestvuju u misijama pod vođstvom UN-a i u CSDP misijama, a koji su prošli obuku o rodnoj ravnopravnosti. Obuka o rodnoj ravnopravnosti mora trajati najmanje 4 sata kako bi imala nekog smisla.

SJEVERNA, SREDNJA I JUŽNA AMERIKA

OAS, Interamerička konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama (Konvencija iz Belem do Para)

Datum usvajanja: 9. jun 1994.

Države potpisnice se slažu da „promovišu obrazovanje i obuku svih onih koji su uključeni u sprovođenje pravde, službenika policije i ostalih službenika koji rade na sprovođenju zakona, kao i svog ostalog osoblja koje je zaduženo za primjenu politike za sprječavanje, kažnjavanje i iskorjenjivanje fizičkog, seksualnog i psihološkog nasilja nad ženama“ (Član 8-c).

OAS, Interamerički program za promovisanje ljudskih prava žena, rodne pravde i jednakosti, AG/RES. 1732 (XXX-O/00)

Datum usvajanja: 5. jun 2000.

Interamerička komisija za žene u OAS-u preporučuje vladama država potpisnica da „podrže omogućavanje stalnog obrazovanja o rodnim pitanjima i obuke za pripadnike, oba pola, sudskih i zakonodavnih organa i za službenike organa za primjenu zakona ...“ (poglavlje IV-1-13).

3 Reforma sistema odbrane i rodna pitanja

3.1 Međunarodni pozakonski akti

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)

Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

Odbornene institucije, uključujući ministarstva i oružane snage, treba da „...obezbijede, po osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena ... pravo na jednake mogućnosti zapošljavanja“ (Član 11-1-b).

CEDAW Odbor, Primjena člana 21 CEDAW-a: analiza Članova 7 i 8 Konvencije (CEDAW/C/1994/4)

Datum usvajanja: 30. novembar 1993.

CEDAW Odbor je usvojio Opštu preporuku o Članovima 7 i 8 Konvencije koja se bavi pitanjem učešća žena u vojsci. Odbor kaže: „Učešće u vojsci je važno za žene iz perspektive njihove građanske uloge...vojska čini sastavni dio bilo kog političkog sistema...pošto vojska čini važan dio reda u državi, odlučivanja i uprave, sve građane bi trebalo da interesuje kakva je vojska koju imaju. Kada su isključene iz vojske, žene ne mogu da se uključe u donošenje odluka koje se tiču korištenja oružanih snaga, promjena u vojnim institucijama i sveukupne kontrole rada vojske. Veliki dio javne potrošnje odlazi na vojsku, ona predstavlja važnog poslodavca i pruža mogućnosti za profesionalni napredak i za obuku, što često može da dovede do težnje za drugim vidom karijere, osim vojne“ (stavovi 29 i 30).

Odbor kaže i: „Pitanje učešća žena u vojsci dobija specijalno značenje tokom mirovnih operacija, čija je osnovna svrha da se izbjegne ili ublaži konflikt, kako bi se postiglo mirno rješenje...Kako očuvanje mira dobija na značaju, trebalo bi postaviti pitanje da li je prihvatljivo isključivanje žena iz mnogobrojnih zadataka povezanih sa očuvanjem mira. S obzirom na činjenicu da se očuvanje mira na mnogobrojne načine razlikuje od uloga tradicionalne vojske, te da

se odlikuje rješavanjem sukoba, povećano prisustvo žena bi moglo da bude od značaja“ (stavovi 33 i 34).

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

U Platformi za akciju se navodi: „Prema su žene počele da dobijaju značajno mjesto u procesu rješavanja sukoba, očuvanju mira, odbrani i vanjskim poslovima, i dalje su nedovoljno zastupljene na ključnim rukovodećim pozicijama. Ukoliko žene treba da dobiju jednako mjesto u obezbjeđivanju i održavanju mira, treba im dati više političkih i ekonomskih ovlaštenja i treba da adekvatno budu zastupljene na svim nivoima odlučivanja“ (stav 134). Štaviše, Platforma za akciju kaže da: „žene mogu biti podložne nasilju počinjenom od strane osoba na položaju i u konfliktnim situacijama i u situacijama kada nema sukoba. Obuka svih zvaničnika iz humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima i kažnjavanje počinilaca krivičnih djela nasilja nad ženama, omogućice da javni službenici i zvaničnici više ne počine takvo nasilje jer žene u njih treba da imaju povjerenja, uključujući tu policiju i pripadnike bezbjednosnih snaga“ (stav 121). Vlade se obavezuju da zaposlenima u vojsci omoguće rodno osjetljivo obrazovanje o ljudskim pravima i obuku (stav 232-i).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

SCR 1325 „poziva zemlje članice da omoguće veću zastupljenost žena na svim nivoima odlučivanja u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmima za sprječavanje, upravljanje sukobom i njegovo rješavanje“ (Član 1). Ona „podstiče sve one koji su uključeni u planiranje razoružanja, demobilizacije i reintegracije da razmotre različite potrebe žena i muškaraca bivših boraca i da uzmu u obzir potrebe članova njihovih porodica koje oni izdržavaju“ (Član 13). Savjet poziva zemlje članice da uvrste zaštitu, prava i specifične potrebe žena, kao i značaj uključivanja žena u sve operacije očuvanja i uspostavljanja mira, u svoje nacionalne programe obuke za vojno i osoblje civilne policije koje se sprema za stacioniranje u mirovne misije (Član 6).

Rezolucija 1820 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1820)

Datum usvajanja: 19. jun 2008.

SCR 1820 zahtijeva da: „sve strane u oružanom sukobu, bez odlaganja, preduzmu sve odgovarajuće mjere na zaštiti civila, uključujući žene, djevojke i djevojčice, od svih oblika seksualnog nasilja. U ove mjere bi, između ostalog, mogla da spada i bezbjednosna provjera pripadnika oružanih i bezbjednosnih snaga u smislu da li su ranije počinili krivično djelo silovanja ili neki drugi oblik seksualnog nasilja...“ (Član 3).

Rezolucija 1888 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1888)

Datum usvajanja: 30. septembar 2009.

UNSC zahtijeva da: „sve strane u oružanom sukobu ,bez odlaganja, preduzmu sve odgovarajuće mjere na zaštiti civila, uključujući žene i djecu, od svih oblika seksualnog nasilja, uključujući mjere poput ... bezbjednosne provjere kandidata za nacionalnu vojsku i oružane snage, kako bi se isključili oni kandidati koji su bili umiješani u teške prekršaje međunarodnog humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima, uključujući seksualno nasilje“ (Član 3). Članom 17 se traži uključivanje pitanja vezanih za seksualno nasilje od samog početka mirovnih procesa, kao i sporazuma vezanih za RDR i RSB.

Rezolucija 1889 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1889)

Datum usvajanja: 5. oktobar 2009.

UNSC poziva sve one „uključene u planiranje razoružavanja, demobilizacije i reintegracije da uzmu u obzir specifične potrebe žena i djevojaka pridruženih oružanim snagama i naoružanim grupama, i njihove djece, te da im obezbijede puni pristup ovim programima“ (Član 13).

Rezolucija 1960 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1960)

Datum usvajanja: 16. decembar 2010.

SCR 1960: „poziva strane u oružanom sukobu da se obavežu da će se boriti da suzbiju seksualno nasilje, kao i da te specifične i vremenski određene obaveze sprovedu u praksi. U ove obaveze, između ostalih, spada izdavanje jasnih naređenja putem lanca komande kojima se zabranjuje seksualno nasilje; zabrana seksualnog nasilja u Pravidnicima ponašanja, vojnim uputstvima za rad na terenu ili sličnim; strane umiješane u oružani sukob se, dalje, pozivaju da se obavežu i da u praksi izvrše pravovremenu istragu navoda da je počinjeno zlostavljanje, kako bi se kaznili počinioci“ (Član 5). Ona podstiče zemlje članice da u mirovne operacije pod vođstvom Ujedinjenih nacija pošalju veći broj žena pripadnica vojske, kao i da sveukupnom vojnom osoblju obezbijede odgovarajuću obuku o pitanjima seksualnog i rodnog nasilja (Član 15).

3.2 Regionalni podzakonski akti

AFRIKA

Afrička komisija o ljudskim i pravima naroda, Rezolucija o pravima na obeštećenje i pravne lijekove žena i djevojaka žrtava seksualnog nasilja, ACHPR/Res.111 (XXXXII) 07

Datum usvajanja: 28. novembar 2007.

Komisija zahtijeva od država potpisnica Afričke povelje

o ljudskim pravima i pravima naroda da „omoguće policijskim i vojnim snagama da ... prođu adekvatnu obuku o principima međunarodnog humanitarnog prava, prava žena i prava djece“ (Član 2).

Savjet za posredovanje i bezbjednost ECOWAS-a, ECOWAS Okvir za sprječavanje sukoba, odredba MSC/REG.1/01/08

Datum usvajanja: 16. januar 2008.

Okvirom ECOWAS-a za sprječavanje sukoba se određuje da „zemlje članice treba da preduzmu praktične korake, uključujući reformu zakonodavstva i afirmativne mjere, na promovisanju regrutovanja žena u oružane snage i ostale bezbjednosne agencije i njihovo aktivno učešće u vojnim i civilnim komponentama ESF-a [rezervnih snaga ECOWAS-a]“ (stav 82-j).

EVROPA

Rezolucija Evropskog parlamenta o učešću žena u mirnom razrješenju sukoba (2000/2025(INI))

Datum usvajanja: 30. novembar 2000.

Rezolucijom se „pozivaju Komisija i države članice da inicijative koje se tiču mirovnog procesa i bezbjednosti učine rodno osjetljivim, što obuhvata i obezbjeđivanje obuke o rodnim pitanjima za vojno osoblje od samog početka, kako bi poštovanje prema ženama postalo sastavni dio obuke i kako bi atmosfera koja vlada u vojsci bila pogodna za žene“ (stav 8-d). Štaviše, ona: „poziva Savjet i zemlje članice da promovišu rodno osjetljivije operacije na uspostavljanju mira, bezbjednosti i obnove u kojima učestvuju i da u tom cilju ... omoguće da svo vojno osoblje, i muškarci i žene, a posebno osoblje uključeno u uspostavljanje mira, njegovo očuvanje mira i primjenu, prođe sveobuhvatnu obuku o rodnim pitanjima“ (stav 14-b).

Savjet Evrope, Preporuka 1742 (2006.) o ljudskim pravima pripadnika oružanih snaga

Datum usvajanja: 11. april 2006.

Parlamentarna skupština „... razmatra mogućnost da Savjet Evrope posveti veću pažnju pitanju statusa žena u oružanim snagama. Veliki broj žena vojnika je podvrgnut seksualnom uznemiravanju. Pitanja pristupa vojnim dužnostima i određenim pozicijama u oružanim snagama, hijerarhijska struktura i jednaka prava se odnose na diskriminaciju žena, što je pitanje koje treba detaljno razmotriti“ (stav 6). Skupština od zemalja članica traži da preduzmu mnogobrojne korake na zaštiti ljudskih prava pripadnika oružanih snaga.

Savjet EU, Zaključak Savjeta o promovisanju rodne ravnopravnosti i integracije rodnih pitanja u procesu upravljanja kriznim situacijama

Datum usvajanja: 13. novembar 2006.

U stavu 8, Savjet naglašava da „...rodna perspektiva treba da bude uvrštena u politiku EU i aktivnosti na reformi sektora bezbjednosti (RSB) i razoružavanju, demobilizaciji i reintegraciji (RDR)“ (stav 8). „... Programi RDR-a treba da omoguće da žene borci budu na vrijeme identifikovane i da se registruju, te da oba pola mogu da ravnopravno učestvuju u ovim programima. Ženama treba omogućiti jednak pristup paketu pomoći na koji imaju pravo u okviru programa RDR-a i omogućiti im uključenje u aktivnosti na ekonomskoj reintegraciji.“

Savjet EU i Evropska komisija, Koncept EU za podršku razoružavanju, demobilizaciji i reintegraciji (RDR)

Datum usvajanja: 11. i 14. decembar 2006.

Konceptom EU se naglašava da: „treba posvetiti posebnu pažnju složenosti rodnih pitanja, pri čemu treba u obzir uzeti i obraditi specifične potrebe i uloge žena, muškaraca, djevojaka i mladića bivših boraca, onih koji nijesu borci i članova njihovih porodica koje oni izdržavaju. Rodno osjetljivi pristup treba primijeniti od početnog stadijuma, tj. faze planiranja pa sve do sprovođenja, nadgledanja i vrednovanja RDR-a“ (stav 48).

OSTALI

NATO, Bi-SC Direktiva 40-1, Integracija UNSCR 1325 i rodni perspektiva u komandnu strukturu NATO-a, uključujući mjere za zaštitu tokom oružanog sukoba

Datum usvajanja: 1. septembar 2009.

Ovom Direktivom se teži da se unaprijedi djelotvornost operacija i misija pod vođstvom NATO-a, uključivanjem ženske perspektive u vojne snage Saveza i u svim fazama konflikata i kriza (stav 1-4). NATO prepoznaje da „stavovi, mišljenja i vještine žena daju na vrijednosti svim aktivnostima NATO-a i da će on primijeniti sve praktične mjere kako bi ovu vrstu integracija doveo do maksimuma“ (stav 3-1). U ove mjere spadaju obuka i korišćenje usluga kvalifikovanih savjetnika o rodni pitanjima u fazi planiranja. Ovom Direktivom se takođe kaže da je „tokom NATO operacija važno da se u potpunosti razumije lokalna kultura, uključujući rodnu dimenziju, i da se preduzmu mjere na promovisanju rodne ravnopravnosti koja je relevantna za datu operaciju“ (stav 3-1).

4 Reforma pravosuđa i rodna pitanja

4.1 Međunarodni podzakonski akti

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)

Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

Države članice se obavezuju da: „(a) princip ravnopravnosti muškaraca i žena objedine u svojim nacionalnim ustavima i svom zakonodavstvu i da zakonom i ostalim odgovarajućim sredstvima omoguće praktičnu realizaciju ovog principa; (b) da usvoje odgovarajuće zakonodavne i ostale mjere, uključujući sankcije tamo gdje je to primjenljivo, kojima se zabranjuju svi vidovi diskriminacije žena; (c) da ustanove zakonsku zaštitu prava žena na ravnopravnoj osnovi sa muškarcima i da putem nadležnih nacionalnih sudova i ostalih javnih ustanova obezbijede djelotvornu zaštitu žena od bilo kog čina diskriminacije; (d) da se uzdrže od bilo kog čina ili diskriminatorne prakse nad ženama i da obezbijede da se državni organi i institucije pridržavaju ove obaveze; ... (f) da preduzmu sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, na modifikovanju i ukidanju svih postojećih zakona, odredaba, običaja i prakse kojima se zagovara diskriminacija žena; (g) da ukinu sve nacionalne odredbe kaznenog zakona kojima se diskriminišu žene“ (Član 2).

CEDAW određuje skup oblasti u kojima države potpisnice moraju da garantuju ženama ravnopravnost, uključujući u javnom i političkom životu, prosvjetu, zdravlju, zapošljavanju i porodičnom životu. Posebno, zemlje potpisnice moraju da ženama obezbijede ravnopravnost sa muškarcima pred zakonom, pravni kapacitet jednak kapacitetu muškaraca i jednake mogućnosti da taj kapacitet iskoriste. Ženama treba dati jednaka prava da upravljaju svojom imovinom i da budu ravnopravno tretirane u svim fazama sudskih procesa i procesa u tribunalima (Član 15).

CEDAW Odbor, Opšta preporuka br. 19 (11. sjednica, 1992.) Nasilje nad ženama

Godina usvajanja: 1992.

Opštom preporukom CEDAW Odbora br. 19 se kaže da je rodno osjetljiva obuka sudija i službenika zaduženih za sprovođenje zakona od suštinskog značaja za djelotvornu primjenu Konvencije (stav 24-b).

Generalna skupština UN-a, Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (A/RES/48/104)

Datum usvajanja: 20. decembar 1993.

U skladu sa Članom 4, države će: „(c) istrajati u

sprječavanju, istrazi i, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, kažnjavanju svakog čina nasilja nad ženama, bilo da su taj čin nasilja počinila pravna ili fizička lica; (d) odrediti kaznene, građanske, radne i administrativne sankcije u domaćem zakonodavstvu kako bi se osudila i ispravila nepravda učinjena ženama koje su izložene nasilju; ženama koje su izložene nasilju treba obezbijediti pristup pravosudnim mehanizmima i, u skladu sa propisima u nacionalnom zakonodavstvu, pravednu i djelotvornu naknadu za učinjenu nepravdu...“; i (i) „preduzeti mjere kojima bi se omogućilo da službenici zaduženi za sprovođenje zakona i državni službenici nadležni za primjenu politike sprječavanja, istrage i kažnjavanja krivičnih djela nasilja nad ženama prođu obuku koja bi ih učinila osjetljivima na potrebe žena.”

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Platformom za akciju se pozivaju vlade da: „pregledaju nacionalne zakone, uključujući običajne zakone i pravnu praksu u oblasti porodičnog, građanskog, kaznenog zakona, zakona o radu i privrednog prava, kako bi se omogućila primjena principa i procedura svih relevantnih međunarodnih odredaba o ljudskim pravima putem nacionalnog zakonodavstva i ukinuli svi preostali zakoni koji diskriminišu po osnovi pola, te kako bi se ukinula rodna pristrasnost prilikom dijeljenja pravde“ (232-d). Vlade treba da preduzmu aktivnosti na „omogućavanju pristupa besplatnim ili jeftinijim pravnim uslugama, uključujući pravno opismenjavanje, koje su posebno namijenjene ženama koje žive u siromaštvu“ (stav 61-a). Osim ovoga, vlade se obavezuju da „omogućće ženama da uživaju ista prava kao i muškarci da postanu sudije, advokati i ostali sudski službenici...” (stav 232-m).

Generalna skupština UN-a, Rezolucija 52/86 o sprječavanju krivičnih djela i o mjerama iz oblasti krivičnog pravosuđa zarad eliminisanja nasilja nad ženama (A/RES/52/86)

Datum usvajanja: 2. februar 1998.

Rezolucijom se od zemalja članica zahtijeva da: „... pregledaju i vrednuju svoje zakonodavne odredbe i pravne principe, procedure, politiku i praksu koje se odnose na krivične slučajeve, na način koji je u skladu sa njihovim pravnim sistemom, kako bi utvrdile da li imaju negativni uticaj na žene i da ih, ukoliko imaju takav uticaj, prilagode kako bi se omogućilo da žene budu tretirane na pravičan način u krivičnom zakonodavstvu“ (stav 1). Zahtijeva se da: „...zemlje članice promovišu aktivnu i vidnu politiku integrisanja rodne perspektive u određivanje i primjenu sve politike i programa iz oblasti sprječavanja kriminala i u oblasti krivičnog zakonodavstva, koji mogu doprinijeti ukidanju nasilja nad ženama, tako da se, prije nego što se donese odluka, uradi analiza kojom će se omogućiti

da ovi programi i politika ne sadrže rodne predrasude“ (stav 3). Rezolucijom se, takođe, zemlje članice pozivaju da: „... razmotre, vrednuju i revidiraju svoje krivične procedure, onoliko koliko je to moguće, kako bi se omogućilo da se ... ženama koje su podvrgnute nasilju da prilika da svjedoče u sudskom postupku kao i ostali svjedoci i da se obezbijede mjere kojima će se omogućiti ovakvo svjedočenje i zaštititi njihova privatnost“ (stav 7 (c)).

Osim ovoga, od zemalja članica se traži da: „omogućće obavezne module obuke o kulturnim različitostima i rodnoj osjetljivosti za pripadnike policije, krivično-pravosudnog sistema, one koji se ovim pitanjima bave u praksi i profesionalce koji su uključeni u sistem krivičnog pravosuđa, na kojima se obrađuje neprihvatljivost nasilja nad ženama, njegov uticaj i posljedice, te da se promoviše odgovarajući odgovor na problem nasilja nad ženama“ (Aneks stav 12 (a)).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

SCR 1325 poziva sve strane uključene u pregovore o i primjenu mirovnih sporazuma da uvrste u njih mjere kojima se omogućava zaštita i poštovanje ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica, posebno ako se ove mjere odnose na ustav i pravosuđe (Član 8-c). UNSC „naglašava odgovornost svih država da okončaju nekažnjivost i da krivično gone odgovorne za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, u koje spadaju i seksualno nasilje i ostali oblici nasilja nad ženama, djevojkama i djevojčicama...” (Član 11).

Rezolucija 1820 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1820)

Datum usvajanja: 19. jun 2008.

UNSC poziva zemlje članice da se pridržavaju svojih obaveza da krivično gone odgovorne za silovanje i ostale oblike seksualnog nasilja u sukobima i da obezbijede jednaku zakonsku zaštitu i pristup institucijama pravosuđa svim žrtvama seksualnog nasilja, posebno ženama i djevojkama (Član 4). On zemlje članice poziva da podrže razvoj i jačanje kapaciteta nacionalnih institucija tokom oružanog sukoba i u postkonfliktnoj situaciji, kako bi žrtvama seksualnog nasilja omogućile održivu pomoć (Član 13).

Generalna skupština UN-a, Intenziviranje napora na eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama, A/RES/63/155

Datum usvajanja: 18. decembar 2008.

Generalna skupština zahtijeva od država da nastave sa određivanjem strategija i pristupa kojima bi se eliminisali svi vidovi nasilja nad ženama. Ovim dokumentom se posebna pažnja posvećuje strategijama koje se odnose na zakonodavstvo,

sprječavanje nasilja, sprovođenje zakona, pružanje pomoći žrtvama i rehabilitaciju, poput:

„(b) pregleda, i tamo gdje je to primjenljivo, revidiranja, izmjene ili ukidanja zakona, odredaba, politike, prakse i običaja koji diskriminiraju žene ili na njih imaju diskriminatorni uticaj...;

c) vrednovanja i procjene uticaja postojećih zakonodavnih odredaba, pravila i procedura koji se tiču nasilja nad ženama, uključujući razloge za nizak nivo prijavljivanja i, tamo gdje je to neophodno, jačanja krivičnog zakona i procedure koja se odnosi na sve oblike diskriminacije žena...;

(k) tretiranja svih oblika nasilja nad ženama, djevojkama i djevojčicama kao krivičnih djela ... i određivanja kazni koje su proporcionalne težini počinjenog krivičnog djela i kazni po odredbama domaćeg zakonodavstva kojima će se kazniti i obešteti, onako kako je primjenljivo u datom slučaju, nepravda nanešena ženama koje trpe nasilje;

(l) preduzimanja djelotvornih mjera kojima bi se spriječilo da navodni pristanak žrtava postane prepreka za izvođenje počinitelaca nasilja nad ženama pred lice pravde, pri čemu treba obezbijediti odgovarajuće mjere zaštite za žrtve;

(m) obezbjeđivanjem efektivne pravne pomoći svim ženama žrtvama nasilja, kako bi mogle da donesu utemeljenu odluku, između ostalog, u vezi sa pravnim procedurama i pitanjima koja se tiču porodičnog prava, pri čemu treba, takođe, omogućiti žrtvama pristup pravednim i djelotvornim pravnim lijekovima za nepravdu koja im je nanešena...“ (stav 16).

Rezolucija 1888 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1888)

Datum usvajanja: 30. septembar 2009.

UNSC poziva države da sprovedu sveobuhvatnu zakonodavnu i sudsku reformu kako bi se počinitelji seksualnog nasilja tokom perioda sukoba izveli pred lice pravde i kako bi se žrtvama omogućio pristup institucijama pravosuđa; kako bi se prema žrtvama odnosilo sa poštovanjem tokom sudskog procesa, kako bi bile zaštićene i dobile odštetu za nepravdu koja im je učinjena (Član 6). UNSC, takođe, poziva na uključivanje pitanja seksualnog nasilja u mirovne procese od samog početka u svakom dnevnom redu mirovnih pregovora pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, posebno u oblasti pravosuđa i odštete (Član 17).

Rezolucija 1889 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1889)

Datum usvajanja: 5. oktobar 2009.

SCR 1889 „... naglašava se odgovornost svih država da okončaju nekažnjivost i da krivično gone odgovorne za sve oblike nasilja počinjenog nad ženama i djevojkama tokom oružanih sukoba, uključujući silovanje i ostale oblike seksualnog nasilja“ (Član 3). UNSC podstiče države članice koje se nalaze u postkonfliktnoj situaciji da detaljno naznače potrebe i prioritete žena,

djevojaka i djevojčica i da osmisle konkretne strategije kojima će se zadovoljiti ove potrebe, uključujući rodno odgovorno sprovođenje zakona (Član 10).

Rezolucija 1960 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1960)

Datum usvajanja: 16. decembar 2010.

SCR 1960 strane umiješane u oružani sukob poziva da „... se obavežu i u praksi primjene obavezu da će izvršiti pravovremenu istragu navoda da je počinjeno zlostavljanje, kako bi se kaznili počinioci“ (Član 5).

4.2 Regionalni podzakonski akti

AFRIKA

SADC, Deklaracija o rodnim pitanjima i razvoju

Datum usvajanja: 8. septembar 1997.

U ovoj Deklaraciji, šefovi država SADC-a su se obavezali da će njihove države „ukinuti i reformisati sve zakone, izmijeniti ustave i promijeniti društvenu praksu po kojima su žene i dalje podložne diskriminaciji i da će biti usvojeni rodno osjetljivi zakoni kojima se jača položaj žena“ (stav H-iv).

AU, Protokol o pravima žena u Africi uz Afričku povelju o ljudskim i pravima naroda

Datum usvajanja: 11. jul 2003.

Protokol u Članu 2-1 određuje da će se „države potpisnice boriti protiv svih oblika diskriminacije nad ženama odgovarajućim zakonodavnim, institucionalnim i ostalim mjerama“ (Član 2-1). Države potpisnice će u „svoje nacionalne ustave i ostala pravna akta uvrstiti ... princip ravnopravnosti muškaraca i žena i omogućiti njegovu djelotvornu primjenu“. Član 8 predviđa da su: „žene i muškarci jednaki pred zakonom i imaju pravo na jednaku zakonsku zaštitu i pravnu korist. Zemlje potpisnice će primijeniti sve odgovarajuće mjere kako bi obezbijedile: ženama djelotvoran pristup sudskim i pravnim uslugama, uključujući pravnu pomoć; i kako bi podržale lokalne, nacionalne, regionalne i kontinentalne inicijative koje za cilj imaju da se ženama omogući pristup uslugama u pravosuđu, uključujući pravnu pomoć...; organi za primjenu zakona na svim nivoima će biti 'opremljeni' da na djelotvoran način tumače i primjenjuju prava rodne ravnopravnosti“ i „da žene budu ravnopravno zastupljene u sudstvu i organima za primjenu zakona; i reformisaće sve diskriminatorne zakone i praksu kako bi promovisali i zaštitili prava žena.“

Afrička komisija o ljudskim i pravima naroda, Rezolucija o pravima na obeštećenje i pravne lijekove žena i djevojaka žrtava seksualnog nasilja, ACHPR/Res.111 (XXXXII) 07

Datum usvajanja: 28. novembar 2007.

Komisija zahtijeva od država potpisnica Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda da „omogućuje policijskim i vojnim snagama da ... prođu adekvatnu obuku o principima međunarodnog humanitarnog prava, prava žena i prava djece“ (Član 2).

Komisija traži da se uspostave djelotvorni programi za obeštećenje kojima će se žrtvama seksualnog nasilja omogućiti pristup informacijama, rehabilitacija i nadoknada i naglašava se da ženama mora biti omogućeno učešće u razvoju, prilagođavanju i sprovođenju ovakvih programa (Član 2).

SADC, Protokol o rodnim pitanjima i razvoju

Datum usvajanja: 17. avgust 2008.

Države potpisnice će usvojiti zakonodavne i ostale mjere kojima se omogućava „...da žene budu ravnopravno zastupljene i da učestvuju u radu svih sudova, uključujući tradicionalne sudove, u mehanizmima za alternativno rješavanje sporova i lokalnim sudovima...“ (Član 7 (f)). Države potpisnice su se obavezale da će „...omogućiti da počiniocima rodnog nasilja, u koje spadaju nasilje u porodici, silovanje, ubistva žena, seksualno uznemiravanje, genitalno sakaćenje žena i ostala djela rodnog nasilja, bude suđeno u onom sudu koji je nadležan za ta krivična djela“ (Član 20 (b)) i da će „...usvojiti zakonske odredbe i usvojiti i primijeniti politiku, strategiju i programe kojima se definiše i zabranjuje seksualno uznemiravanje u svim oblastima, te obezbijediti sankcije kojima će se počinioci seksualnog uznemiravanja odvratiti od takve vrste krivičnog djela“ (Član 22 (1)).

EVROPA

Savjet Evrope, Preporuka (2002)5 Savjeta ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja

Datum usvajanja: 30. april 2002.

Savjet ministara preporučuje zemljama članicama da u osnovne programe za obuku pripadnika policije uvrste obuku o reagovanju na nasilje u porodici i ostale oblike nasilja koje pogađa žene i da „podstaknu uključivanje problema nasilja nad ženama u obuku za sudije“ (Dodatak, stavovi 8 i 11).

Savjet EU, Zaključak Savjeta o promovisanju rodne ravnopravnosti i integracije rodnih pitanja u procesu upravljanja kriznim situacijama

Datum usvajanja: 13. novembar 2006.

Savjet naglašava značaj: „uključivanja rodne

perspektive u aktivnosti na uspostavljanju vladavine prava. Rodna ravnopravnost se, takođe, može promovisati u postkonfliktnim situacijama putem reformi u sektoru pravosuđa, između ostalog, putem revizije diskriminatorskih zakona, poput zakona koji se tiču nasljeđivanja, porodičnih odnosa, imovine i zaposlenja i putem osnaživanja žena da pristupe institucijama vladavine prava, ekonomske i socijalne pravde“ (stav 9). Savjet naglašava značaj: „uvrštenja mjera o borbi protiv seksualnog i rodnog nasilja u mehanizme tranzicijske pravde. U sve planove za uspostavljanje i očuvanje mira i obnovu treba uvrstiti sveobuhvatne mehanizme za zaštitu žrtava i za pružanje pomoći žrtvama“ (stav 10).

Savjet Evrope, Preporuka CM/Rec(2007)17 Savjeta ministara zemalja članica o standardima i mehanizmima rodne ravnopravnosti

Datum usvajanja: 21. novembar 2007.

Ovom preporukom se identifikuju elementi djelotvornog nacionalnog zakonodavstva o rodnoj ravnopravnosti i mehanizmi poput: zakonodavnih odredaba kojima se zabranjuje seksualna diskriminacija u svim oblastima života i društva i *de jure* se omogućava rodna ravnopravnost, uključujući djelotvorne sankcije za kršenje zakona; posebnih institucionalnih mehanizama za sprovođenje zakonodavnih odredaba o rodnoj ravnopravnosti i smjernica za primjenu rodne perspektive tokom kreiranja nacrtu zakonodavstva i određivanja politike u svim oblastima (stav 15). U ostale mjere za sprječavanje i eliminaciju nasilja nad ženama spadaju: zakonodavstvo i djelotvorne sudske procedure kojima se sprječava nasilje nad ženama, kojima se štite žrtve, kažnjavaju počinioci, a žrtve i svjedoci štite od odmazde; službi za pružanje pomoći i zaštite žrtvama nasilja, poput skloništa za žene i linija za pomoć; programa za intervenciju za počiniocima zločina, finansijske i ostalih oblika pomoći NVO koje se bave ovim oblastima (stav 52).

SJEVERNA, SREDNJA I JUŽNA AMERIKA

OAS, Interamerička konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama (Konvencija iz Belem do Para)

Datum usvajanja: 9. jun 1994.

Konvencijom se od država traži da upotrijebe „... sve svoje moći da spriječe, istraže i kazne nasilje počinjeno nad ženama“ (Član 7-b). Države potpisnice se slažu da preduzmu posebne mjere na unaprijeđenju obrazovanja i obuke svih onih koji su uključeni u sprovođenje pravde, službenika policije i ostalih službenika koji rade na primjeni zakona, kao i svog ostalog osoblja koje je zaduženo za primjenu politike za sprječavanje, kažnjavanje i iskorjenjivanje nasilja nad ženama (Član 8-c).

OAS, Interamerički program za promovisanje ljudskih prava žena, rodne pravde i jednakosti, AG/RES. 1732 (XXX-O/00)

Datum usvajanja: 5. jun 2000.

Interamerička komisija za žene u OAS-u preporučuje vladama da podrže omogućavanje stalnog obrazovanja o rodnom pitanjima i obuke za pripadnike sudskih organa, oba pola (poglavlje IV-1-13).

5 Reforma kaznenog sistema i rodna pitanja

5.1 Međunarodni podzakonski akti

Kongres UN-a o sprječavanju krivičnih djela i tretmanu počinioca, Minimalna standardna pravila za tretman zatvorenika

Datum usvajanja: 30. avgust 1955.

Minimalna standardna pravila se odnose na sve zatvorenika bez izuzetka, ali obuhvataju određeni broj odredaba koje se direktno tiču zatvorenica i njihove djece. Pravilima se određuje da se muškarci i žene, onoliko koliko to mogućnosti dozvoljavaju, pritvaraju u odvojenim institucijama ili u potpuno odvojenim djelovima jedne te iste institucije (pravilo 8(a)), a da zatvorenice mogu da kontrolišu i čuvaju samo žene čuvari (pravilo 53(3)). U instituciji mješovitog tipa, u kojoj su pritvoreni i muškarci i žene, onaj dio institucije koji je određen za žene treba da bude u nadležnosti odgovorne žene oficira i nijedan muškarac, član osoblja, nema pravo da uđe u dio institucije namijenjen ženama sem ukoliko nije u pratnji službenice zatvora (pravilo 53(1)(2)). U institucijama namijenjenim ženama treba da postoji poseban smještaj za preporođajnu i postporođajnu njegu i tretman (pravilo 23(1)). Kada se odojčadima dozvoli da ostanu u instituciji sa svojim majkama, treba obezbijediti i jaslje (pravilo 23(2)).

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)

Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

Član 2 Konvencije obavezuje zemlje potpisnice „(g) da ukinu sve nacionalne odredbe kaznenog zakona kojima se diskriminišu žene“.

Generalna skupština UN-a, Principi za zaštitu svih osoba koje se nalaze u bilo kojoj vrsti pritvora ili zatvora

Datum usvajanja: 9. decembar 1988.

Principom 5-2 se određuje da mjere „primijenjene po zakonu i namijenjene zaštitu prava i posebnog statusa žena, posebno trudnica i dojilja ... se neće smatrati

diskriminatorskim“.

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Platformom za akciju se kaže da će vlade preduzeti aktivnosti kako bi se ukinula rodna pristrasnost prilikom dijeljenja pravde (stav 232-d). Platforma za akciju kaže da: „žene mogu biti podložne nasilju počinjenom od strane osoba na položaju i u konfliktnim situacijama i u situacijama kada nema sukoba. Obuka svih zvaničnika iz humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima i kažnjavanje počilaca krivičnih djela nasilja nad ženama, omogućiće da javni službenici i zvaničnici, uključujući tu policiju i pripadnike bezbjednosnih snaga, više ne počine takvo nasilje jer žene u njih treba da imaju povjerenja“ (stav 121). Vlade su se obavezale da će osoblju kazneno-popravnih institucija obezbijediti rodno osjetljivo obrazovanje i obuku o ljudskim pravima (stav 232-i) i omogućiti da žene imaju jednaka prava kao i muškarci da postanu službenici u zatvorima i pritvorima (stav 232-m).

Savjet za ljudska prava, Ljudska prava u sprovođenju pravde, posebno pravde za maloljetnike, Rezolucija 10/2

Datum usvajanja: 25. mart 2009.

U ovoj Rezoluciji, Savjet za ljudska prava naglašava „obavezu države da pruži adekvatnu njegu zatvorenicama i njihovoj djeci“ (operativni stav 12). Savjet „poziva vlade, relevantne međunarodne i regionalne organe, nacionalne institucije za ljudska prava i nevladine organizacije da veću pažnju posvete ženama i djevojkama zatvorenicama, uključujući pitanja koja se odnose na djecu zatvorenica, imajući u vidu identifikaciju i reagovanje na rodne aspekte i izazove vezane za ovaj problem“ (Član 4).

Generalna skupština UN-a, Pravilnik UN-a o tretmanu zatvorenica i o uslovnim kaznama za žene koje su prekršile zakon (Pravila iz Bankoka), A/RES/65/229

Datum usvajanja: 21. decembar 2010.

Pravila iz Bankoka su sačinjena kao dodatak Minimalnim standardnim pravilima za tretman zatvorenika i Minimalnim standardnim pravilima za uslovnu kaznu Ujedinjenih nacija, a koja se tiču tretmana zatvorenica i alternativnih kazni umjesto kazne zatvora za žene koje su prekršile zakon. Ovih 70 pravila obuhvataju pitanja poput ekonomske nejednakosti, kojom se mnogim ženama uskraćuje pristup pravdi i institucijama pravosuđa; sve veće diskriminacije kojoj bi mogle biti izložene zatvorenice; potrebe za rodno osjetljivom procjenom rizika i klasifikacijom zatvorenika, kao i potrebe za rodno specifičnim zdravstvenim i higijenskim uslugama.

Pravilima iz Bankoka se obrađuju specifični problemi vezani za sigurnost i ličnu bezbjednost zatvorenica, poput iznalaženja alternative za pretres do gole kože i za invazivni pretres; izuzimanje trudnica, zatvorenica koje imaju malu djecu i dojilja od kažnjavanja u samici ili disciplinske mjere izdvajanja od ostalih zatvorenica; pružanje automatske zaštite, podrške i psihološkog savjetovanja zatvorenicama koje prijave da su zlostavljane, kao i istraga po njihovoj prijavi. Pravilima se, takođe, zahtijeva da se programima koji se sprovode prije i nakon puštanja zatvorenika na slobodu uzmu u obzir stigmatizacija i diskriminacija sa kojom se suočavaju žene kada izađu iz zatvora.

5.2 Regionalni podzakonski akti

AFRIKA

Organizacija afričkog jedinstva, *Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta (OAU Doc. CAB/LEG/24.9/49)*

Datum usvajanja: 11. jul 1990.

Po Članu 30 Povelje, države potpisnice su se obavezale da pruže poseban tretman trudnicama koje su pred porođajem i majkama dojenčadi i maloljetne djece koje su optužene ili su prekršile kazneni zakon. Štaviše, Povelja predviđa da će se prvo uzeti u razmatranje mogućnost izricanja uslovne kazne trudnicama i majkama dojenčadi i maloljetne djece kada im se izriče presuda i da takve žene neće biti osuđivane na smrtnu kaznu. Djeca neće biti zatvorena sa svojim majkama.

EVROPA

Savjet ministara, *Evropska zatvorska pravila, Preporuka (2006)2*

Datum usvajanja: 11. januar 2006.

Ovaj dokument se sastoji od nekoliko pravila za poboljšanje tretmana zatvorenica, u koja spadaju:

Pravilo 19 (7): „Biće donešena posebna odredba vezana za higijenske potrebe žena”.

Pravilo 34 (1): „...nadležni organi će posvetiti posebnu pažnju potrebama i zahtjevima žena poput fizičkih, socijalnih, psiholoških potreba i stručnog obrazovanja, kada se budu donosile odluke koje utiču na bilo koji aspekt njihovog boravka u pritvoru”.

Pravilo 34 (2): „Biće uloženi posebni naponi na obezbjeđivanju pristupa posebnim službama zatvorenicama koje su proživjele psihičko, mentalno ili seksualno zlostavljanje”.

Pravilo 34 (3): „Zatvorenicama će biti dozvoljeno da se porode van zatvora, ali u slučajevima u kojima se dijete rodi u zatvoru, nadležni organi će omogućiti svu neophodnu podršku i prostorije”.

Pravilo 81 (3): „Osoblje zaduženo za rad sa posebnim grupama zatvorenika, poput ... žena, maloljetnika ili zatvorenika sa mentalnim poremećajima ... će proći

posebnu obuku za ovaj specijalizovani posao”.

Pravilo 85: „Broj muškaraca i žena članova zatvorskog osoblja će biti uravnotežen”.

6 Upravljanje granicama i rodna pitanja

6.1 Međunarodni podzakonski akti

Četvrta svjetska konferencija o ženama, *Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1*

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Platformom za akciju se kaže da: „žene mogu biti podložne nasilju počinjenom od strane osoba na položaju i u konfliktnim situacijama i u situacijama kada nema sukoba. Obuka svih zvaničnika iz humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima i kažnjavanje počinitelaca krivičnih djela nasilja nad ženama, omogućiće da javni službenici i zvaničnici više ne počine takvo nasilje ...” (stav 121). Isto tako, vlade su se obavezale da „pruže rodno osjetljivo obrazovanje i obuku o rodnim pitanjima državnim službenicima ... uključujući ljude koji se bave problemima migracija i izbjeglica...” (stav 232-i).

Generalna skupština UN-a, *Protokol o sprječavanju, borbi protiv i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno žena i djece, kao dodatak Konvencije UN-a o borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala*

Datum usvajanja: 15. novembar 2000.

Ovaj Protokol poziva na pružanje pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima i da se uzmu u obzir njihovo godište, rod i posebne potrebe (Član 6-4). Države potpisnice treba da „... obezbijede ili unaprijede obuku za službenike zadužene za sprovođenje zakona, imigraciju i ostale koji se bave pitanjima relevantnim za oblast sprječavanja trgovine ljudima”, a ovom obukom će se obraditi „ljudska prava i pitanja koja se tiču djece i roda” i podstaći „saradnja sa nevladinim organizacijama, ostalim relevantnim organizacijama i ostalim djelovima civilnog društva” (Član 10-2).

Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava, *Preporučeni principi i smjernice o ljudskim pravima i trgovini ljudima, izvještaj visokog komesara za ljudska prava Savjetu za ekonomska i socijalna pitanja (E/2002/68/Add. 1)*

Datum usvajanja: 20. maj 2002.

U skladu sa Smjernicom 1-4, države, međuvladine i

nevladine organizacije treba da „... obezbijede da se pitanje rodne diskriminacije rješava na sistematski način kada se predlože mjere za borbu protiv trgovine ljudima, kako bi se omogućilo da te mjere ne budu primjenjivane na diskriminatorni način”. Treba, takođe, da omoguće da „...podaci o pojedincima koji su žrtve trgovine budu razvrstani po godištu, rodu, etničkom porijeklu i ostalim relevantnim karakteristikama” (Smjernica 3-3).

CEDAW, Opšta preporuka br. 26 o ženama koje su radnice imigranti (IC/2009/WP.1/R)

Datum usvajanja: 5. decembar 2008.

Ova preporuka se odnosi na obaveze država da poštuju, štite i unaprjeđuju ljudska prava žena u toku imigracija (stav 3). Tranzitne zemlje „...treba da obezbijede da njihova granična policija i službenici za imigraciona pitanja prođu adekvatnu obuku o rodnoj osjetljivosti i nediskriminatorskoj praksi, kada se u svom radu bave ženama imigrantima, i da u istom smislu njihov rad bude kontrolisan i praćen...” (stav 25-a). Stavom 26-g, države se pozivaju da pruže obaveznu obuku o rodnoj osjetljivosti za službenike krivičnog pravosuđa, graničnu policiju, imigracione vlasti, zdravstvene i socijalne radnike.

Savjet za ljudska prava, Rezolucija o trgovini ljudima, posebno ženama i djecom: regionalna i podregionalna saradnja u promovisanju pristupa zasnovanog na ljudskim pravima u borbi protiv trgovine ljudima, A/HRC/14. L.4

Datum usvajanja: 11. jun 2010.

Savjet za ljudska prava naglašava da politiku i programe za sprječavanje, rehabilitaciju, povratak i reintegraciju treba razviti u skladu sa, između ostalog, rodno osjetljivim pristupom. Savjet poziva vlade da „promovišu rodno i starosno osjetljiv odgovor kojim se na adekvatan način rješavaju potrebe žena, djece i muškaraca koji su žrtve trgovine ljudima...” (stav 7 (c)).

6.2 Regionalni podzakonski akti

EVROPA

Savjet Evrope, Konvencija Savjeta Evrope o aktivnostima u borbi protiv trgovine ljudima, Serija sporazuma Savjeta Evrope br. 197

Datum usvajanja: 16. maj 2005.

Članom 17 se određuje da svaka država potpisnica treba da promoviše rodnu ravnopravnost i da primijeni princip integracije rodnih pitanja kako bi odredila, primijenila i procijenila mjere za identifikaciju žrtava (Član 10), zaštitu njihove privatnosti i identiteta (Član 11), pomogla im pri oporavku (Član 12), obezbijedila im period za oporavak i razmišljanje (Član 13), izdala im

boravišne dozvole (Član 14), ponudila im nadoknadu i pravnu odštetu (Član 15) i olakšala im povratak u domovinu (Član 16). Kako bi se onemogućila potražnja koja dovodi do trgovine ljudima, države potpisnice su se dogovorile da usvoje „...preventivne mjere, u koje spadaju obrazovni programi za dječake i djevojčice tokom školovanja, kojima se naglašava da je neprihvatljiva diskriminacija na polnoj osnovi, i koliko su poražavajuće njene posljedice; značaj rodne ravnopravnosti, dostojanstva i integriteta svakog ljudskog bića” (Član 6-d).

Rezolucija Evropskog parlamenta o sprječavanju trgovine ljudima (B7-0029/2010)

Datum usvajanja: 10. februar 2010.

Rezolucijom Evropskog parlamenta se pozivaju Savjet i Komisija da svu politiku, strategije i mjere protiv trgovine ljudima posmatraju iz rodne perspektive (stav 1).

7 Parlamentarni nadzor nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja

7.1 Međunarodni podzakonski akti

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)

Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

Parlamenti imaju odlučujuću ulogu u obezbjeđivanju da se ispoštuju obaveze država u skladu sa CEDAW-om: njima se može čvrsto ustanoviti princip ravnopravnosti između muškaraca i žena u pravnim sistemima njihovih država, ukinuti diskriminatorni zakoni i raditi na usvajanju novih zakona kojima se na djelotvoran način zabranjuje diskriminacija nad ženama. Od posebnog značaja za parlamentarni nadzor je pravo žena da „glasaju na svim izborima i referendumima i da mogu biti birane u sve javno izabrane organe” (Član 7-a) i „da učestvuju u kreiranju državne politike i u njenoj primjeni, da se nalaze na javnim funkcijama i da obavljaju sve javne poslove na svim nivoima uprave” (Član 7-b).

Generalna skupština UN-a, Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (A/RES/48/104)

Datum usvajanja: 20. decembar 1993.

Deklaracijom se određuje da „države treba da svim raspoloživim sredstvima i bez odlaganja sprovedu politiku ukidanja nasilja nad ženama i da, u tom cilju, uvrste ... u državni budžet adekvatna sredstva za državne aktivnosti vezane za eliminisanje nasilja nad ženama” (Član 4).

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Vlade su se obavezale da „pruže rodno osjetljivo obrazovanje i obuku o ljudskim pravima članovima parlamenata ... kako bi im omogućili da bolje obavljaju svoje javne dužnosti” (stav 232-i).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

SCR 1325 „poziva zemlje članice da ojačaju rodnu ravnopravnost ... na svim nivoima odlučivanja u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmima za sprječavanje, upravljanje sukobom i njegovo rješavanje“ (Član 1). Sve strane uključene u pregovore o i primjenu mirovnih sporazuma pozvane su da uvrste u njih mjere kojima se omogućava zaštita i poštovanje ljudskih prava žena, djevojaka i djevojčica, posebno ako se ove mjere odnose na ustav, izborni sistem, policiju i pravosuđe (Član 8-c).

Interparlamentarna unija, Rezolucija o načinu na koji parlamenti mogu i moraju da promovišu djelotvoran način borbe protiv nasilja nad ženama na svim poljima

Datum usvajanja: 12. maj 2006.

Skupština interparlamentarne unije poziva parlamente da: „...omoguće da informacije, obrazovanje i obuka o nasilju počinjenom na rodnoj osnovi budu dostupni svim državnim službenicima, uključujući one zaposlene u sudstvu, koji su uključeni u sprječavanje i krivično gonjenje počinitelja nasilja nad ženama i zaduženi za pružanje zdravstvene zaštite i usluga podrške žrtvama... i da prijave i bore se protiv ekstremnih oblika rodnog nasilja nad ženama koje potiče od kršenja njihovih ljudskih prava, a oblikovano je mržnjom prema ženama koja može da prođe nekažnjeno, a koje je kulminiralo ubistvom i ostalim oblicima nasilne smrti žena” (stavovi 14 i 17). U vezi sa nasiljem počinjenim tokom oružanih sukoba, Rezolucijom se od parlamenata zahtijeva da „...omoguće rodnu ravnotežu u vojnim i mirovnim operacijama, u koju spada i učešće žena na svim nivoima odlučivanja u svim mirovnim procesima i procesima očuvanja mira, i da obezbijede obuku po pitanjima rodne ravnopravnosti” (stav 46).

Interparlamentarna unija, Rezolucija o saradnji i zajedničkoj odgovornosti u globalnoj borbi protiv organizovanog kriminala, sa posebnim osvrtom na trgovinu drogama, nelegalnu trgovinu oružjem, trgovinu ljudima i prekogranični terorizam

Datum usvajanja: 1. april 2010.

Interparlamentarna unija poziva parlamente potpisnike ove Rezolucije da „...povećaju svijest nadležnih organa

o potrebi da se sačuvaju ljudska prava žrtava trgovine ljudima i njihovih porodica, uzimajući pri tom u obzir specifične potrebe žena i djece” (stav 17).

7.2 Regionalni podzakonski akti

EVROPA

Parlamentarna skupština Savjeta Evrope, Povećanje zastupljenosti žena u politici kroz izborni sistem (Rezolucija 1706 (2010))

Datum usvajanja: 27. januar 2010.

Ovom Rezolucijom Skupština preporučuje zemljama članicama da povežu „...odredbe o rodnoj ravnopravnosti i borbi protiv diskriminacije u svojim ustavima i izbornim zakonima uz neophodni izuzetak kojim se odobravaju mjere pozitivne diskriminacije za nedovoljno zastupljeni pol” (Član 6-1) i podstiče političke partije da „... na dobrovoljnoj osnovi usvoje rodne kvote i da preduzmu ostale mjere pozitivne akcije...” (Član 6-5).

OSTALI

OEBS, Akcioni plan OEBS-a za promovisanje rodne ravnopravnosti (MC.DEC/14/04)

Datum usvajanja: 7. decembar 2004.

Akcioni plan OEBS-a podstiče Parlamentarnu skupštinu OEBS-a da „na svom dnevnom redu i dalje zadrži pitanje jednakih mogućnosti za muškarce i žene u nacionalnim parlamentima kao i u OEBS-u i Parlamentarnoj skupštini OEBS-a...” i da daje „... izvještaje o statusu žena u OEBS-u i da se potruži da podigne svijest javnosti, tako što će ovaj materijal staviti na raspolaganje parlamentima svih svojih članova“ (stav 44-h).

8 Donošenje politike nacionalne bezbjednosti i rodna pitanja

8.1 Međunarodni podzakonski akti

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)

Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

Član 7 CEDAW-a obavezuje države potpisnice da preduzmu odgovarajuće mjere na eliminaciji diskriminacije žena u političkom i javnom životu države i, posebno, da ženama omoguće jednaka prava da učestvuju u kreiranju državne politike i u njenoj primjeni, kao i da se nalaze na državnim funkcijama i

da te funkcije obavljaju na svim nivoima vlasti.

Generalna skupština UN-a, Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (A/RES/48/104)

Datum usvajanja: 20. decembar 1993.

Deklaracija određuje da: „države treba (e) da razmotre mogućnosti da naprave nacionalne akcione planove kojima će promovisati zaštitu žena od bilo kog oblika nasilja... (h) u državni budžet uvrste adekvatna sredstva za državne aktivnosti vezane za eliminisanje nasilja nad ženama” (Član 4).

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Pekinškom deklaracijom se naglašava da će uspjeh Platforme za akciju zavisiti od posvećenosti „ravnopravnom učešću žena i muškaraca u svim nacionalnim, regionalnim i međunarodnim organima i procesima kreiranja politike“ (stav 36). Platformom se naglašava da „vlade i ostali učesnici treba da promovišu aktivnu i vidljivu politiku integracije rodne perspektive u politiku i programe kako bi, prije nego što se donesu odluke, napravili analizu njihovog potencijalnog uticaja na žene i muškarce“ (stav 79). Platformom za akciju se traži „uklanjanje svih prepreka aktivnom učešću žena u svim sferama javnog i privatnog života putem njihovog punopravnog i ravnopravnog učešća u odlučivanju u oblasti privrede, društvenog života, kulture i politike“ (stav 1).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

SCR 1325 „poziva zemlje članice da omoguće veću zastupljenost žena na svim nivoima odlučivanja u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim institucijama i mehanizmima za sprječavanje, upravljanje sukobom i njegovo rješavanje“ (Član 1).

Rezolucija 1888 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1888)

Datum usvajanja: 30. septembar 2009.

U Članu 16 UNSC poziva „generalnog sekretara, države članice i šefove regionalnih organizacija da preduzmu mjere za veću zastupljenost žena u procesima posredovanja i odlučivanja u vezi sa rješavanjem sukoba i uspostavljanjem mira“.

8.2 Regionalni podzakonski akti

AFRIKA

ECOWAS, Protokol A/SP1/12/01 o demokratiji i dobroj upravi kao dodatak Protokolu o mehanizmima za sprječavanje konflikta, upravljanje konfliktom, rješavanje konflikta, očuvanju mira i bezbjednosti

Datum usvajanja: 21. decembar 2001.

Protokolom se određuje da će „države članice preduzeti sve neophodne mjere da obezbijede ženama jednaka prava sa muškarcima... da učestvuju u kreiranju državne politike i u njoj primjeni i da se nalaze na državnim funkcijama i da javne funkcije obavljaju na svim nivoima vlasti“ (Članovi 2-3).

Savjet za posredovanje i bezbjednost ECOWAS-a, ECOWAS-ov Okvir za sprječavanje sukoba, odredba MSC/REG.1/01/08

Datum usvajanja: 16. januar 2008.

Ova odredba određuje da će ECOWAS povećati broj žena na vodećim pozicijama u oblasti mira i bezbjednosti u Komisiji i ostalim institucijama ECOWAS-a (stav 82 (c)). Odredba određuje da će „zemlje članice preduzeti praktične korake na povećanju broja žena na čelnim pozicijama sa kojih se odlučuje o pitanjima mira i bezbjednosti u vladinim institucijama na svim nivoima“ (stav 82-h).

AU, Rodna politika, Rev 2/Feb 10

Datum usvajanja: 10. februar 2009.

Rodna politika AU obavezuje organe AU, regionalne ekonomske zajednice i države članice da rodna pitanja uvrste u politiku, programe i aktivnosti vezane za sprječavanje sukoba i za mir, korišćenjem okvira SCR 1325 i 1820 (str. 18). Treba, takođe, da „pokrenu i uključe žene na liderskim pozicijama u procese posredovanja i u grupe koje se bave ovim pitanjima, kao i u aktivnosti koje se sprovode nakon sukoba“ (str. 18).

EVROPA

Savjet Evrope, Konceptualni okvir za integraciju rodnih pitanja, metodologija i prezentacija dobre prakse: završni izvještaj o aktivnostima grupe stručnjaka za integraciju rodnih pitanja (EG-S-MS)

Datum izdavanja: maj 1998.

Okvirom Savjeta Evrope naglašava se značaj „procjene uticaja politike na trenutne rodne odnose, jer ona može da posluži kao polazna tačka za kreiranje nove politike“ (dio II-2). U dijelu III se objašnjava na koji način se određuju „politika integracije rodnih pitanja i plan za integraciju rodnih pitanja“ i predstavlja se dobra praksa za integraciju rodnih pitanja.

Parlamentarna skupština Savjeta Evrope, Sprječavanje i razrješenje sukoba: uloga žena, Rezolucija 1385

Datum usvajanja: 23. jun 2004.

U ovoj Rezoluciji, Skupština poziva vlade i parlamente država članica da povećaju procenat ženskih delegacija koje učestvuju na nacionalnim, regionalnim i međunarodnim sastancima o miru i bezbjednosti i u formalnim mirovnim pregovorima (Član 8.ii.c). Skupština, takođe poziva vlade i parlamente „...da omoguće ženskim mirovnim grupama i organizacijama da uzmu učešća na ključnim mirovnim konferencijama na svim nivoima, putem sistematskih konsultacija sa njima, omogućivši pri tome da njihovi problemi i prioriteti budu zastupljeni u zvaničnom mirovnom procesu“ (Član 8.iii.a).

Savjet EU, Zaključci Savjeta o promovisanju rodne ravnopravnosti i integracije rodnih pitanja u procesu upravljanja kriznim situacijama

Datum usvajanja: 13. novembar 2006.

Ovim zaključcima se naglašava značaj promovisanja rodne ravnopravnosti i integracije rodnih pitanja u kontekstu zajedničke vanjske i bezbjednosne politike i Evropske bezbjednosne i odbrambene politike (ESDP) na svim nivoima. U stavu 8 se naglašava da „...rodna perspektiva treba da bude uvrštena u politiku EU i aktivnosti na reformi sektora bezbjednosti (RSB) i razoružavanju, demobilizaciji i reintegraciji (RDR)“.

SJEVERNA, SREDNJA I JUŽNA AMERIKA

OAS, Interamerički program za promovisanje ljudskih prava žena, rodne pravde i jednakosti, AG/RES. 1732 (XXX-O/00)

Datum usvajanja: 5. jun 2000.

Program preporučuje državama članicama OAS-a da „...obezbjede da rodna perspektiva i jednake mogućnosti za muškarce i žene budu integrisani u javnu politiku koja se odnosi na sve oblasti društva i uprave“ (IV-1.4).

OSTALI

OEBS, OEBS-ov Akcioni plan za promovisanje rodne ravnopravnosti (MC.DEC/14/04)

Datum usvajanja: 7. decembar 2004.

Stavom 3 Akcionog plana OEBS-a se određuje da je „zajednička odgovornost država članica, predsjedavajućeg, generalnog sekretara i šefova institucija i misija da promovišu ravnopravnost između žena i muškaraca kao sastavni dio politike i prakse OEBS-a“.

Ministarski savjet OEBS-a, Učešće žena u političkom i javnom životu (Odluka br. 7/09)

Datum usvajanja: 2. decembar 2009.

Savjet ministara poziva zemlje učesnice da „razmotre potencijalne zakonodavne mjere koje bi omogućile ravnomjernije učešće žena i muškaraca u političkom i javnom životu, sa posebnim naglaskom na odlučivanje“ (stav 2). Savjet ministara, takođe, poziva zemlje učesnice da uvedu otvoren i participativan proces kojim se unapređuje učešće žena i muškaraca u svim fazama kreiranja politike (stav 5) i da podrže nevladine i istraživačke organe pri identifikovanju specifičnih prepreka sa kojima se žene suočavaju prilikom učešća u političkom i javnom životu (stav 8).

9 Nadzor civilnog društva nad sektorom bezbjednosti i rodna pitanja

9.1 Međunarodni podzakonski akti

Generalna skupština UN-a, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (A/34/46)

Datum usvajanja: 18. decembar 1979.

Države potpisnice se obavezuju da će obezbijediti da žene uživaju jednaka prava kao i muškarci „da učestvuju u radu nevladinih organizacija i udruženja koja se bave javnim i političkim životom u državi“ (Član 7).

Generalna skupština UN-a, Rezolucija 52/86 o sprječavanju krivičnih djela i o mjerama iz oblasti krivičnog pravosuđa zarad eliminisanja nasilja nad ženama (A/RES/52/86)

Datum usvajanja: 2. februar 1998.

Rezolucijom se zahtijeva od država članica da sarađuju sa nevladinim organizacijama, uključujući one koje se zalažu za ravnopravnost žena, i sa relevantnim profesionalnim udruženjima na „...obezbjedivanju obuke o rodnoj osjetljivosti za policiju, službenike krivičnog pravosuđa, profesionalce za pitanja krivičnog pravosuđa i one koji se tim pitanjima bave u praksi...“ (Aneks, stav 12-a).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

SCR 1325 naglašava se značaj uključivanja žena u odlučivanje na svim nivoima i preduzimanja aktivnosti na pružanju podrške organizacijama žena.

Rezolucija poziva sve strane uključene u pregovore i primjenu mirovnih sporazuma da preduzmu „mjere koje podržavaju mirovne inicijative žena sa lokalnog područja“ (stav 8-b). Isto tako, UNSC „izražava spremnost da osigura da se u njegovim misijama uzmu u obzir pol i prava žena, uključujući postizanje ovog cilja putem konsultacija sa lokalnim i međunarodnim grupama žena“ (Član 15).

Generalna skupština UN-a, Protokol o sprječavanju, borbi protiv i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno žena i djece, kao dodatak Konvencije UN-a o borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala

Datum usvajanja: 15. novembar 2000.

Ovaj protokol određuje da: „svaka država potpisnica treba da razmotri primjenu mjera kojima se omogućava fizički, psihološki i socijalni oporavak žrtava trgovine ljudima. U ove mjere spadaju ...saradnja sa nevladinim organizacijama, ostalim relevantnim organizacijama i ostalim djelovima civilnog društva, ...obezbjedivanje: (a) odgovarajućeg smještaja; (b) psihološke podrške i informacija, posebno u vezi sa zakonskim pravima žrtava, onim jezikom koji je razumljiv žrtvama trgovine ljudima; (c) medicinske, psihološke i materijalne pomoći; i (d) zaposlenja, obrazovanja i mogućnosti pohađanja obuke“ (Član 6(3)). Osim ovoga, Protokolom se određuje da sva politika, programi i ostale mjere koji su ustanovljeni u skladu sa zakonom o zabrani trgovine ljudima, treba da sadrže odredbu o saradnji sa nevladinim organizacijama, ostalim relevantnim organizacijama i ostalim djelovima civilnog društva (Član 9 (3)). Štaviše, države potpisnice se obavezuju da obezbijede ili unaprijede obuku o sprječavanju trgovine ljudima za službenike zadužene za sprovođenje zakona, imigraciju i ostale koji se bave pitanjima relevantnim za oblast sprječavanja trgovine ljudima, kojom se podstiče saradnja sa nevladinim organizacijama i civilnim društvom (Član 10-2).

Rezolucija 1820 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1820)

Datum usvajanja: 19. jun 2008.

SCR 1820 naglašava „značaj uloge koju Komisija za izgradnju mira može da ima ... u obezbjeđivanju konsultovanja i djelotvorne zastupljenosti ženskog civilnog društva u okviru specifičnog sklopa države, kao dijela šireg pristupa rodnim pitanjima“ (Član 11).

Rezolucija 1888 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1888)

Datum usvajanja: 30. septembar 2009.

SCR 1888 prepoznaje da je neophodno pružiti podršku organizacijama žena i njihovim mrežama kako bi se udružili mirovni naponi i radi promovisanja punog i ravnopravnog učešća žena (stav 14). UNSC „izražava

namjeru da bolje iskoristi periodične posjete konfliktnim područjima, putem organizacije interaktivnih sastanaka sa ženama iz lokalnog područja i sa organizacijama žena, a u vezi problema i potreba žena u područjima oružanih sukoba“ (Član 14).

Rezolucija 1889 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1889)

Datum usvajanja: 5. oktobar 2009.

Ovom Rezolucijom UNSC zahtijeva od zemalja članica, međunarodnih i regionalnih organizacija da preduzmu dalje mjere na povećanju učešća žena u svim fazama mirovnih procesa, uključujući pojačanu podršku organizacijama žena (Član 1). UNSC naglašava ulogu koju ima civilno društvo u omogućavanju da se daju veća ovlaštenja ženama i da se ona uzmu u obzir tokom procjenjivanja potreba nakon sukoba i planiranja (Član 9). Štaviše, UNSC „podstiče države članice koje se nalaze u postkonfliktnoj situaciji da, u konsultacijama sa civilnim društvom, uključujući organizacije žena, u skladu sa svojim pravnim sistemima, detaljno naznače potrebe i prioritete žena, djevojaka i djevojčica i da osmisle konkretne strategije kojima će se zadovoljiti ove potrebe i prioritete...“ (Član 10).

Rezolucija 1960 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1960)

Datum usvajanja: 16. decembar 2010.

SCR 1960 poziva generalnog sekretara da, između ostalih, uključi organizacije civilnog društva, pružaoce zdravstvenih usluga i organizacije žena u intenzivnije prikupljanje podataka i analizu incidenata, trendova i obrazaca po kojima dolazi do silovanja i ostalih oblika seksualnog nasilja (Član 8).

Generalna skupština UN-a, Pravilnik UN-a o tretmanu zatvorenica i o uslovnim kaznama za žene koje su prekršile zakon (Pravila iz Bankoka), A/RES/65/229

Datum usvajanja: 21. decembar 2010.

Pravilo 46 iz Pravila iz Bankoka određuje da „uprava zatvora, u saradnji sa službama za uslovnu slobodu i/ili socijalno staranje, grupama iz lokalne zajednice i nevladinim organizacijama, bi trebalo da osmisli i sprovede sveobuhvatne programe za reintegraciju, koji će se sprovođiti prije i nakon puštanja zatvorenika na slobodu, a kojima se u obzir uzimaju rodno-specifične potrebe žena“. Naglašena je uloga koju nevladine organizacije i ostale službe sa nivoa lokalne zajednice imaju u pružanju zaštite ženama koje se nalaze na uslovnoj slobodi (pravilo 59). Kako bi se kontrolisali uslovi u pritvorima za žene i postupanje prema zatvorenicama, u rad inspektorata, odbora za nadgledanje ili posjetu zatvorima ili organa koji vrše nadzor treba uključiti žene (pravilo 25(3)).

9.2 Regionalni podzakonski akti

AFRIKA

Savjet za posredovanje i bezbjednost ECOWAS-a, ECOWAS-ov Okvir za sprječavanje sukoba, odredba MSC/REG.1/01/08

Datum usvajanja: 16. januar 2008.

Kako bi se unaprijedili uloga, vidljivost i uticaj žena u oblasti mira i bezbjednosti, ovaj Okvir obavezuje različite učesnike da preuzmu različite aktivnosti u saradnji sa civilnim društvom. Između ostalog: „ECOWAS će kreirati i primijeniti namjenske programe kako bi se u okviru organizacija žena unaprijedili liderstvo, pregovaranje i razrješenje sporova ... države članice treba da razviju, unaprijede i da se nadovežu na postojeće programe za jačanje kapaciteta organizacija žena u kreiranju i sprovođenju programa i da ih podrže namjenskim finansijskim paketima i opremom ... organizacije civilnog društva će u državama članicama kreirati i sprovesti programe namijenjene ženama, uključujući programe za izgradnju kapaciteta žena, podizanje njihove svijesti i zalaganje za jačanje položaja žena” (stavovi 82-b (i) (l)).

EVROPA

Evropski parlament, Žene u oružanim sukobima i njihova uloga u poskonfliktnoj obnovi, 2005/2215(INI)

Datum usvajanja: 1. jun 2006.

Evropski parlament naglašava da u postkonfliktnim situacijama ženskim mirovnim pokretima i organizacijama žena treba pružiti pedagošku, političku, finansijsku i pravnu pomoć, kako bi im se omogućilo da pitanja rodne ravnopravnosti stave na dnevni red ustavnih, zakonodavnih i političkih reformi (Član 13). Parlament „poziva Komisiju i ostale donatore da usmjere sredstva, kako bi njima podržali organizacije civilnog društva u izgradnju kapaciteta, posebno lokalne grupe žena uključene u nenasilno rješavanje sukoba, i da im obezbijede tehničku podršku i stručnu obuku” (Član 41).

OSTALI

OECD, Reforma sektora bezbjednosti i uprava: politika i dobra praksa, DCD/DAC(2003)30/REV3

Datum usvajanja: 15-16. aprila 2004. godine

U ovom dokumentu se kaže da rodna perspektiva treba da se integriše u proces RSB-a kroz rad sa lokalnim učesnicima. Kaže se da: „u mnogim slučajevima, posebno u periodu ratovanja i oružanih sukoba, žene u velikoj mjeri predstavljaju civilno društvo, čak i u bezbjednosnim oblastima. One su u dobroj poziciji, na svim nivoima, kako bi se zalagale za mir i pomirenje i kako bi postavile standarde za obnovu ratom

podijeljenog društva” (stav 77).

10 Procjena, nadgledanje i vrednovanje RSB-a i rodna pitanja

10.1 Međunarodni podzakonski akti

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Pekinška platforma za akciju daje konkretne savjete u vezi sa integracijom rodniha pitanja u mehanizme za prikupljanje podataka i nadgledanje u nacionalnim, regionalnim i međunarodnim zavodima za statistiku i odgovarajućim državnim agencijama. Njome se naglašava da „nedostatak odgovarajućih podataka razvrstanih po polu i statističkih podataka o učestalosti nasilja otežava razradnju programa i nadgledanje promjena. Nedostatak ili neodgovarajuća dokumentacija i istraživanje o nasilju u porodici, seksualnom uznemiravanju i nasilju počinjenom nad ženama i djevojkama u privatnom životu i u javnosti, uključujući radno mjesto, onemogućavaju napore na kreiranju odgovarajućih strategija za intervenciju“ (stav 120). Platforma poziva na stvaranje „...mehanizama za nadgledanje pristupa koji žene imaju vodećim pozicijama na kojima se donose odluke...” (stav 192-b), uključujući upotrebu odgovarajućih kvalitativnih i kvantitativnih podataka.

Vindhok deklaracija i Namibijski akcioni plan za integraciju rodne perspektive u multidimezionalne mirovne operacije (S/2000/693)

Datum usvajanja: 31. maj 2000.

Deklaracijom se traži ravnopravno učešće žena u procjeni bezbjednosti i procedurama nadgledanja i vrednovanja u mirovnim operacijama. U poglavlju 8 se određuje da će se podnositi sveobuhvatni izvještaji i vršiti vrednovanje napora učinjenih na integraciji rodniha pitanja.

Rezolucija 1889 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1889)

Datum usvajanja: 5. oktobar 2009.

SCR 1889 „zahtijeva od zemalja članica, organa Ujedinjenih nacija, donatora i civilnog društva da se jačanje položaja žena uzme u obzir tokom postkonfliktnog procjenjivanja potreba i planiranja, te da se uvrsti u isplatu sredstava i programske aktivnosti,

uključujući i putem razvoja transparentne analize i praćenja sredstava opredijeljenih za rješavanje potreba žena u postkonfliktnoj fazi” (Član 9). Ovom Rezolucijom se, takođe, „od generalnog sekretara zahtijeva da Savjetu bezbjednosti u roku od 6 mjeseci podnese na razmatranje skup pokazatelja koji će se na svjetskom nivou koristiti za praćenje sprovođenja Rezolucije 1325 (2000.), što bi moglo da posluži kao zajednička osnova za podnošenje izvještaja relevantnih organa Ujedinjenih nacija, ostalih međunarodnih i regionalnih organizacija i država članica o sprovođenju Rezolucije 1325 (2000.) tokom 2010. godine i kasnije” (Član 17).

Rezolucija 1960 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1960)

Datum usvajanja: 16. decembar 2010.

SCR 1960 od generalnog sekretara se zahtijeva da uspostavi nadgledanje, analizu i izvještavanje o slučajevima seksualnog nasilja počinjenog tokom sukoba, uključujući silovanje počinjeno tokom i nakon sukoba, i podstiče generalnog sekretara da uključi pripadnice Ujedinjenih nacija, nacionalne institucije, organizacije civilnog društva, pružaoce zdravstvenih usluga i organizacije žena u intenzivnije prikupljanja podataka i analizu incidenata, trendova i obrazaca po kojima dolazi do silovanja i ostalih oblika seksualnog nasilja (Član 8). UNSC, takođe, od generalnog sekretara traži da prati i nadgleda sprovođenje određenih i vremenski ograničenih mjera na sprječavanju seksualnog nasilja počinjenog od strane zaračenih strana, onako kako su te mjere date na dnevnom redu Savjeta bezbjednosti, u smislu obrazaca po kojima se dešavaju silovanje i ostali oblici seksualnog nasilja, kao i da o tome redovno izvještava Savjet putem odgovarajućih pismenih i usmenih izvještaja (Član 6).

10.2 Regionalni podzakonski akti

EVROPA

Savjet Evrope, Preporuka CM/Rec(2007)17 Savjeta ministara zemalja članica o standardima i mehanizmima rodne ravnopravnosti

Datum usvajanja: 21. novembar 2007.

Savjet ministara preporučuje zemljama članicama da preduzmu redovnu procjenu u slučaju kršenja ljudskih prava žena u konfliktnim situacijama (stav 58-iii) i učešća žena u strukturama i mehanizmima za društvenu obnovu u postkonfliktnim situacijama (stav 58-v). On preporučuje razvoj metoda, priručnika i sredstava za analizu rodni pitanja i procjenu uticaja rodni pitanja i za određivanje budžeta za rodna pitanja (stav 72-vi). Države članice treba da razviju i upotrebljavaju priručnike i sredstva (npr. spiskove zadataka, priručnike, brošure, statističke podatke, upitnike, softver, istraživanja, predviđanja) i rodnu

analizu i procjenu rodni uticaja zakona i politike (stav 75 -iv).

REGION TIHOG OKEANA

Zajednica Tihog okeana, Revidirana Platforma za akciju zemalja iz regiona Tihog okeana o profesionalnom napretku žena i rodnoj ravnopravnosti za period 2005-2015: regionalno poglavlje

Datum usvajanja: 20. avgust 2004.

Platforma za akciju Zajednice zemalja Tihog okeana poziva na poboljšanje razvrstavanja podataka po polu i na korištenje rodni pokazatelja.

11 Obuka o rodni pitanjima za zaposlene u sektoru bezbjednosti

11.1 Međunarodni podzakonski akti

CEDAW Odbor, Opšta preporuka br. 19 (11. sjednica, 1992.) Nasilje nad ženama

Godina usvajanja: 1992.

Opštom preporukom CEDAW Odbora br. 19 se kaže „da je rodno osjetljiva obuka sudija i službenika zaduženih za sprovođenje zakona od suštinskog značaja za djelotvornu primjenu Konvencije“ (stav 24-b).

Generalna skupština UN-a, Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama (A/RES/48/104)

Datum usvajanja: 20. decembar 1993.

Deklaracija poziva države da „preduzmu mjere kojima bi se omogućilo da službenici zaduženi za sprovođenje zakona i državni službenici nadležni za primjenu politike sprječavanja, istrage i kažnjavanja krivičnih djela nasilja nad ženama prođu obuku koja bi ih učinila osjetljivima na potrebe žena” (Član 4-i).

Četvrta svjetska konferencija o ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju A/CONF.177/20 i A/CONF.177/20/Add.1

Datum usvajanja: 15. septembar 1995.

Platforma za akciju kaže: „obuka svih službenika o humanitarnom pravu i zakonu o ljudskim pravima ... će pomoći da se obezbijedi da državni službenici ne počine nasilje nad ženama jer žene u njih treba da imaju povjerenja, a ovo se odnosi i na zvaničnike policije i uprave zatvora i na snage bezbjednosti” (stav

121). Vlade su se obavezale da pruže rodno osjetljivo obrazovanje i obuku o ljudskim pravima državnim službenicima, uključujući policiju, vojno osoblje i službenike u kazneno-popravnim institucijama (stav 232-i), i da osmisle, razviju, unaprijede i finansiraju obuku, kako bi ovi službenici postali svjesni prirode prijetnji zasnovanih na rodnoj pripadnosti i činova nasilja, i kako bi promovisali pravedan odnos prema ženama žrtvama (stav 124-n).

Generalna skupština UN-a, Rezolucija 52/86 o sprječavanju krivičnih djela i o mjerama iz oblasti krivičnog pravosuđa zarad eliminisanja nasilja nad ženama (A/RES/52/86)

Datum usvajanja: 2. februar 1998.

Rezolucijom se zahtijeva od zemalja članica da: „omoguće ili da podstaknu sprovođenje obaveznih modula za obuku policijskih snaga o kulturnim razlikama i rodnoj osjetljivosti za policiju, službenike krivičnog pravosuđa, profesionalce koji se bave pitanjima iz oblasti krivičnog pravosuđa i one koji se tim istim pitanjima bave u praksi, na kojima se predaje o neprihvatljivosti nasilja nad ženama, uticaju i posljedicama ovog nasilja i promoviše odgovarajuća reakcija na problem nasilja nad ženama“ (Aneks, stav 12-a).

Vindhok deklaracija i Namibijski akcioni plan za integraciju rodne perspektive u multidimezionalne mirovne operacije (S/2000/693)

Datum usvajanja: 31. maj 2000.

Deklaracijom se kaže da „rodna pitanja treba da budu integrisana u sve nastavne programe za obuku i kurseve, i na regionalnom i na nacionalnom nivou, za učesnike mirovnih operacija ...“ (poglavlje 6).

Rezolucija 1325 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1325)

Datum usvajanja: 31. oktobar 2000.

SCR 1325 se: „od generalnog sekretara zahtijeva da državama članicama obezbijedi smjernice za obuku i materijale o zaštiti, pravima i specifičnim potrebama žena, kao i o značaju uključivanja žena u sve mirovne operacije i mjere izgradnje mira; poziva zemlje članice da ugrade ove elemente, isto kao i obuku vezanu za obaviještenost o opasnostima od HIV/Sida u svoje nacionalne programe za obuku pripadnika vojne i civilne policije koji se spremaju da budu stacionirani u misije, i dalje traži od generalnog sekretara da obezbijedi da civilno osoblje u mirovnim misijama prođe sličnu obuku“ (stav 6). Osim ovoga, stavom 7 se zahtijeva od država članica da „povećaju svoju dobrovoljnu finansijsku, tehničku i logističku podršku rodno osjetljivim obukama...“.

Generalna skupština UN-a, Protokol o sprječavanju, borbi protiv i kažnjavanju trgovine ljudima, posebno žena i djece, kao dodatak Konvencije UN-a o borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala

Datum usvajanja: 15. novembar 2000.

Države potpisnice se obavezuju da „...obezbijede ili unaprijede obuku o sprječavanju trgovine ljudima za službenike zadužene za sprovođenje zakona, imigraciju i ostale koji se bave pitanjima relevantnim za oblast sprječavanja trgovine ljudima,“ kojom se u obzir uzimaju „ljudska prava, rodna pitanja i pitanja vezana za djecu“ i kojom se podstiče „saradnja sa nevladinim organizacijama, ostalim relevantnim organizacijama i ostalim elementima civilnog društva“ (Član 10-2).

Rezolucija 1820 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1820)

Datum usvajanja: 19. jun 2008.

SCR 1820 „podstiče države koje šalju svoje vojne i policijske snage u mirovne operacije da, u konsultacijama sa generalnim sekretarom, razmotre koje to korake mogu da preduzmu kako bi unaprijedile svijest i odgovornost svojih pripadnika mirovnih operacija pod vođstvom UN-a da zaštite civile, uključujući žene i djecu i spriječe seksualno nasilje nad ženama, djevojkama i djevojčicama u vrijeme i nakon sukoba...“ (Član 8).

Rezolucija 1888 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1888)

Datum usvajanja: 30. septembar 2009.

UNSC podstiče zemlje članice da pripadnicima vojske i policije omoguće adekvatnu obuku kako bi mogli da izvršavaju svoje dužnosti. Od „generalnog sekretara zahtijeva da nastavi i unaprijedi napore na primjeni politike nulte tolerancije prema seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju u mirovnim operacijama Ujedinjenih nacija i zahtijeva od država koje doprinose svojim vojnim i policijskim trupama mirovnim operacijama, da preduzmu odgovarajuće preventivne aktivnosti, poput omogućavanja podizanja nivoa svijesti pripadnika trupa o seksualnim zločinima prije stacioniranja i tokom teorijske obuke...“ (Članovi 19 i 21).

Savjet za ljudska prava, Unaprjeđivanje napora na eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama: istrajavanje u prevenciji (A/HRC/14/L.9/Rev.1)

Datum usvajanja: 15. jun 2010.

Savjet za ljudska prava „...podstiče države da za svoje oružane snage, civilnu policiju, jedinice za očuvanje mira i humanitarne radnike organizuju programe za obrazovanje i obuku, kojima će se u obzir uzimati rodna pitanja, a koji će obuhvatati uputstva o

njihovim obavezama prema civilnom stanovništvu, posebno ženama i djeci, kao i mehanizme kojima se obezbjeđuje adekvatna zaštita kojom se sprječava nasilje nad ženama i obezbjeđuje puna odgovornost u slučaju kršenja pravila od strane pripadnika gore navedenih jedinica" (stav 18).

Rezolucija 1960 UNSC-a o ženama, miru i bezbjednosti (S/RES/1960)

Datum usvajanja: 16. decembar 2010.

SCR 1960 podstiče zemlje članice da iskoriste materijal za obuku za pripadnike mirovnih misija o sprječavanju seksualnog nasilja koji je izrađen na osnovu aktivnosti koje je na ovom polju sproveo generalni sekretar (Član 11). UNSC, takođe, podstiče zemlje članice da sveukupnom vojnom i policijskom osoblju obezbijede odgovarajuću obuku o borbi protiv seksualnog i rodnog nasilja (Član 15).

Generalna skupština UN-a, Pravilnik UN-a o tretmanu zatvorenica i o uslovnim kaznama za žene koje su prekršile zakon (Pravila iz Bankoka), A/RES/65/229

Datum usvajanja: 21. decembar 2010.

Pravilima iz Bankoka se zahtijeva da žensko osoblje u zatvorima dobije istu mogućnost pristupa obuci koju imaju njihove muške kolege (pravilo 32). Osoblje zaposleno u zatvorima za žene treba da prođe obuku o izgradnji kapaciteta, koja će mu omogućiti da se pozabavi specijalnim zahtjevima za socijalnu reintegraciju žena i da radi u bezbjednim prostorijama u kojima je moguće ostvariti reintegraciju (pravilo 29). Svom osoblju koje je nadležno za zatvorenice treba omogućiti da prođe obuku o rodnoj osjetljivosti, zabrani diskriminacije, seksualnog uznemiravanja, o zdravlju žena i o rodno specifičnim potrebama zatvorenica (pravila 32 i 33). Čuvari i zaposleni u zatvorima treba, takođe, da prođu obuku o otkrivanju mentalnih zdravstvenih potreba i rizika od samopovređivanja i samoubistva među zatvorenicama, kako bi pružili pomoć na način što će takve slučajeve uputiti na specijalistički pregled (pravilo 35). Osim ovoga, pravilo 33(3) kaže da „u slučajevima gdje je djeci dozvoljeno da borave sa majkama u zatvoru, zaposlenima u zatvoru treba omogućiti da prođu osnovnu obuku o dječjoj zdravstvenoj zaštiti i podići njihovu svijest o razvoju djece, kako bi ti zaposleni na adekvatan način reagovali u kriznim i hitnim situacijama“. Redovni plan i program obuke za zaposlene u zatvoru treba da obuhvati rodna i ljudska prava, sa posebnim naglaskom na njihovu povezanost sa HIV-om, stigmom i diskriminacijom (pravilo 34).

11.2 Regionalni podzakonski akti

EVROPA

Rezolucija Evropskog parlamenta o učešću žena u mirnom razrješenju sukoba (2000/2025(INI))

Datum usvajanja: 30. novembar 2000.

Rezolucijom se „pozivaju Komisija i države članice da obuku o rodnim pitanjima za vojno osoblje omoguće od samog početka, kako bi poštovanje prema ženama postalo sastavni dio obuke i kako bi atmosfera koja vlada u vojsci bila pogodna za žene“ (stav 8-d). Štaviše, Rezolucija poziva Savjet i zemlje članice da ... „omoguće da svo vojno osoblje, i muškarci i žene, a posebno osoblje uključeno u uspostavljanje mira, njegovo očuvanje i sprovođenje prođe sveobuhvatnu obuku o rodnim pitanjima“ (stav 14-b).

Savjet Evrope, Preporuka (2002)5 Savjeta ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja

Datum usvajanja: 30. april 2002.

Savjet ministara preporučuje zemljama članicama da u osnovne programe za obuku pripadnika policije i sudija uvrste obuku o reagovanju na nasilje u porodici i ostale oblike nasilja koje pogađa žene i da „podstaknu uključivanje pitanja koja se tiču borbe protiv nasilja nad ženama u obuku sudija“ (Dodatak, stavovi 8 i 11).

Savjet EU, Koncept EU za podršku ESDP reformi sektora bezbjednosti (RSB)

Datum usvajanja: 13. oktobar 2005.

Ovim dokumentom se predlaže da EU uzme u razmatranje mogućnost da potpomogne obezbjeđivanje obuke o rodnim pitanjima za oružane snage, graničare i carinike; kao i obrazovanje pripadnika policije o rodnim pitanjima.

Savjet EU, Zaključak Savjeta o promovisanju rodne ravnopravnosti i integracije rodnih pitanja u procesu upravljanja kriznim situacijama

Datum usvajanja: 13. novembar 2006.

Savjet naglašava značaj obuke vojnog i civilnog osoblja koje učestvuje u ESDP operacijama, uključujući one na najvišim komandnim položajima, o rodnoj ravnopravnosti, ljudskim pravima i borbi protiv rodnog nasilja i podržava zemlje članice da intenziviraju takvu obuku (stav 5).

Savjet Evrope, Preporuka CM/Rec(2007)17 Savjeta ministara zemalja članica o standardima i mehanizmima rodne ravnopravnosti

Datum usvajanja: 21. novembar 2007.

Savjet ministara preporučuje zemljama članicama da

usvoje obrazovne programe i posebnu obuku za sve profesionalce koji se bave žrtvama nasilja, uključujući sudstvo i policiju (stav 52-vii); i da sprovedu obuku o sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima, identifikaciji žrtava, pružanju pomoći žrtvama i zaštiti njihovih ljudskih prava (stav 55-vi). U onim slučajevima u kojima svojim trupama doprinose mirovnim snagama, države članice treba da razviju sistematsku obuku pripadnika mirovnih operacija, kojom se u obzir uzima rodna ravnopravnost i koja se usredsređuje na sprječavanje nasilja nad ženama i trgovine ljudima (stav 58-vii).

Sekretarijat Savjeta, Primjena UNSCR 1325, podržana primjenom UNSCR 1820, u kontekstu ESDP

Datum usvajanja: 3. decembar 2008.

Ovim dokumentom se određuje da obuka prije stacioniranja trupa treba da obuhvati rodna pitanja, SCR 1325 i SCR 1820, a zemlje članice treba da hitno razviju i ponude kurseve za obuku o rodnim pitanjima u misijama/operacijama ESDP (str. 12). Obuka u samoj misiji treba da obuhvati rodna pitanja, uključujući borbu protiv seksualnog i rodnog nasilja i da obezbijedi da se pripadnici mirovnih operacija pridržavaju standarda ponašanja, pri čemu se naglašava nulta tolerancija prema zlostavljanju i neprimjernom ponašanju (str. 13).

SJEVERNA, SREDNJA I JUŽNA AMERIKA

OAS, Interamerička konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama (Konvencija iz Belem do Para)

Datum usvajanja: 9. jun 1994.

Države potpisnice se slažu da „promovišu obrazovanje i obuku svih onih koji su uključeni u sprovođenje pravde, službenika policije i ostalih službenika koji rade na primjeni zakona, kao i svog ostalog osoblja koje je zaduženo za primjenu politike za sprječavanje, kažnjavanje i iskorjenjivanje nasilja nad ženama“ (član 8-c).

OAS, Interamerički program za promovisanje ljudskih prava žena, rodne pravde i jednakosti, AG/RES. 1732 (XXX-O/00)

Datum usvajanja: 5. jun 2000.

Interamerička komisija za žene u OAS-u preporučuje vladama država potpisnica da „podrže omogućavanje stalnog obrazovanja o rodnim pitanjima i obuke za pripadnike sudskih i zakonodavnih organa i za službenike organa za primjenu zakona, oba pola,...“ (poglavlje IV-1-13).

REGION TIHOG OKEANA

Zajednica Tihog okeana, Revidirana Platforma za akciju zemalja iz regiona Tihog okeana o profesionalnom napretku žena i rodnoj ravnopravnosti za period 2005-2015: regionalno poglavlje

Datum usvajanja: 20. avgust 2004.

Platforma za akciju Zajednice zemalja Tihog okeana poziva vlade da „iskoriste regionalne i međunarodne organizacije da sprovedu obuku o rodnoj osjetljivosti za pripadnike mirovnih misija“ (str. 37).

Ovaj Aneks su pripremile Ana Dangova Hug, Megan Bastik i Mugiho Takešita iz DCAF-a. Bendžamin Baklend i Beverli Jumans pomogli pri uređivanju. Sa engleskog jezika prevela Dragana Čurović. Lektura i korektura Biljana Ristović.

